

О. В. Ленський

Історія торгівлі в м. Суми

О. В. Ленський

Історія торгівлі в м. Суми

*м. Суми
Власне видавництво
Ленського О. В.
2013 р.*

Ленський О. В.

Книжка розповідає мовою архівних документів про історію сумської торгівлі. В книжці широко представлена торгова реклама міста Сум.

На першій сторінці обкладинки картина В. К. Кравченка „К. О. Трутовський у 1880 році на ярмарку в Сумах” 1924 р.

На першій сторінці показані світлини аверсу і реверсу медалі, що отримав власник сумської фабрики віялок дворянин І. Ф. Вараксін на Всесвітній Паризькій виставці у 1900 р. за свої вироби.

Л 33 Ленський О. В. Історія торгівлі в м. Суми – Суми: Власне видавництво Ленського О. В. 2012. 40 с. іл.

Ленський Олександр Васильович, 2012

Вступ

Торгівля це галузь господарства, що забезпечує рух товарів зі сфери виробництва у сферу споживання. Вона виконує суспільно необхідну функцію доведення товарів до споживача. Торгівля поділяється на внутрішню і зовнішню. В середині країни вона ділиться на оптову і роздрібну.

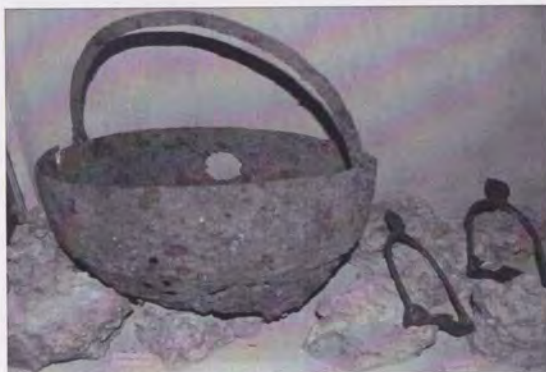
Торгівля виникла з появою товарно-грошових відносин. В рабовласницьких и феодальних суспільствах, де головну роль відігравало натуральне господарство, більшу роль виконувала зовнішня торгівля. Ця торгівля була орієнтована на задоволення потреб панівного класу. В Європі найбільш сприятливим періодом, за часів розвинутого феодалізму, був період з 11-15 ст., де виняткова роль належала купцям великих торгових міст. Важливе значення мало пограбування в період первинного накопичення капіталу. Цьому сприяли великі географічні відкриття, які дали нові ринки збуту в захоплених колоніях з дешевим товаром і дешевою робочою силою. В цей час створюються великі торгові компанії, які субсидують освоєння нових земель. Політичні зміни і буржуазні революції дають можливість переходу до капіталізму.

На початку XIX ст. в Європі починається процес спеціалізації торгівлі. Відкриваються магазини роздрібної торгівлі: бакалійні, мануфактурні, москательні при збереженні ярмаркової і базарної торгівлі. Поява великих універсальних магазинів привела до витиснення з торгівлі дрібних виробників товарів і дрібних купців. Капітал вільної конкуренції змінюється монополістичним, якій у великих масштабах забезпечує виробництво і збут своїх товарів. Виникають великі фінансово-промислові об'єднання, що контролюють торгівельну діяльність не тільки в країні, але і за її межами. Вони перетворюються в транснаціональні.

Торгівля в Україні

Важко сказати, коли торгівля з'явилася в Україні і на теренах нашого краю. Торгові відносини прослідковуються вже у скіфів і сарматів. З наших країв на південь йшло збіжжя, а з півдня сюди потрапляв коштовний срібний посуд, вина, тканини, прикраси. Все це в значні кількості прослідковується в археологічних знахідках.

Значний розвиток торгівлі припадає на часи, коли наші землі входили до Хазарського каганату. По наших землях проходили їх торгові шляхи. В якості грошей вони використовували арабські дирхеми. На Битицькому городищі знайдені в значній кількості різні товари, що свідчить про проходження тут торговельних шляхів.

Археологічні знахідки з Битицького городища X-XII ст.

Знищення Хазарії зупинило торгівлю на цьому напрямку, яка пізніше була зорієнтована в бік Києва. Знищення Хазарії відкрило шлях кочовим народам під ударами яких зникла держава Київська Русь. В часи татарської навали територія захоплених земель була поділена на окремі зони управління. Наші території попали під владу татарського баскака Ахмата. Влада орди поступово слабшала і наші землі перейшли під владу спочатку литовської держави, а потім Речі Посполитої. Найбільшими власниками наших земель в той період був Немирич і Ярема Вишневецький. Польща на місці старих татарських селищ будує свої міста. Так постає Охтирка і Конотоп. Основними торговими продуктами, що експортувалися в той час з наших теренів, був дьоготь, селітра, мед, деревинне вугілля.

Торгівля і промисли існували в Сумах (Сумине городище) ще задовго до приходу сюди Кондратьєва з його голодранцями.

Скарб, що знайшли на Холодній горі біля палацу культури ім. Фрунзе.

Скарб монет Речі Посполитої XVII ст., знайдений у м. Суми. Надійшов до музею у 1975 р.

Налічує 115 монет: 89 коронних полтораків (чехів), 1 гройний грош (трояк), 1 ортталер (орт) Сигізмунда III Вази, 10 драйньолькерів Георга Вільгельма, 13 драйньолькерів Густава II Адольфа, 1 драйньолькер королеви Крістіни Августи, а також 5 монет невизначеного номіналу.

Тепер давайте трохи поміркуємо. Сигізмунд III Ваза правив 1587-1632. Густав II Адольф правив 1611-1632. Кристина Августа дочка Густава правила з 1633 р. і в 1635 р. випустила ці гроші.

Ці гроші по Сумину городищу ходили задовго до появи тут Кондратьєва і Арсеньєва. Можливо, що цей скарб сховали дідтярі.

Колонізація наших земель Росією зупинила їх економічний розвиток великими податками і тотальним пограбуванням земель. За відбиття спроб захоплення міста татарами і вірність російським царям під час повстання гетьмана Брюховецького сумчанам пробачили їх борги.

Петру I приписують великі успіхи в торгівлі. Він заборонив українським землям власну торгівлю. Вивозити товар мажна було тільки через російські порти. Була створена Комерц-колегія, що займалася вивозом заліза, парусини, хутра, хліба. Торгівля оговталася тільки після смерті Петра I. У 1753 р. було відмінено внутрішнє мито. Суми отримали право на проведення ярмарок. Активно розвилася чумакування. Відомий сумський рід чумаків Алчевських, що оселився в Сумах став власниками магазинів, а син Кирила Алчевського Олексій в Харкові став засновником Земельного і Торгового банків, а також заснував металургійний завод. На початку XIX ст. з'являються в місті перші магазини на зразок московських.

Сумські ярмарки і торгівля

Певні відомості про місцеві ярмарки ми знаходимо в „Топографічному описі Харківського намісництва”.

ТОПОГРАФИЧЕСКОЕ ОПИСАНИЕ ХАРЬКОВСКАГО НАМѢСТНИЧЕСТВА

„Ярмарки здешние можно разделить на три степени. К первой принадлежат собрания большие, на которые приезжает довольно торговцев из разных российских городов, а также из-за границы. Сии торговцы большею частью производят куплю и продажу оптом или мену товаров. Таковых ярмарок в Харьковском наместничестве четыре.

Ко второй степени причитаются средние ярмарки, на которых больше производится мелочная торговля при довольно одинакового звания товаров как национальных, так и иностранных произведений. Также множество скота, шерсти и других от экономических избытков надобностей сии ярмарки увеличивает.

К третьей степени относятся прочие маловажные торжища, которых здесь очень много. Тут продажа и купля бывает

скоропостижная, собирающиеся на такие ярмарки поселяне вдруг разъезжаются, а торговые люди также поспевают на другие ярмарки. Сии то сами торжища больше вредят, чем содействуют торговле”.

В тому ж описі ми знаходимо характеристику міста.

Въ городѣ земляной валъ со рвомъ, и внутрь его такая же небольшая цитадель, церквей каменныхъ 2, деревянныхъ 6, уѣздныя судебныя мѣста и домъ принадлежащій Сумскому легкоконному полку, торговыхъ лавокъ 40, партикулярныхъ домовъ каменныхъ 2, деревянныхъ 1237; они выстроены, также какъ и Ахтырскіе, полуще другихъ городовъ; жителей Ч разнаго званія муж. 5302, жен. (154) 5193 души. Ежегодно бываетъ 4 ярмонки и въ недѣль по два торга.

Главные предметы торговли въ разныхъ мѣстностяхъ Харьковской губерніи.

Въ г. Харьковѣ—шерсть, мануфактурныя издѣлія, сахаръ и спиртъ. Въ г. Ахтырѣ—чеботарный товаръ и глиняная посуда. Въ сл. Новой-Водолагѣ (Валк. у.)—глиняная посуда. Въ г. Сумахъ—хлѣбъ, сахаръ мѣстнаго производства и красный товаръ. Въ зашт. г. Бѣлопольѣ—вяленая рыба. Въ г. Лебединѣ—рогатый скотъ. Въ зашт. г. Недригайловѣ (Лебединск. у.)—листовой табакъ мѣстныхъ плантацій. Въ г. Змиевѣ—рогатый скотъ. Въ зашт. г. Чугуевѣ (Зм. у.)—хлѣбъ. Въ г. Изюмѣ—хлѣбъ, рогатый скотъ, шерсть и медъ. Въ зашт. г. Славянскѣ (Изюмскаго у.)—хлѣбъ, соль мѣстной выварки, сало, салныя свѣчи, мыло и деготь. Въ г. Купянскѣ—чеботарный товаръ, желѣзо, хлѣбъ, рогатый скотъ и овцы. Въ г. Волчанскѣ—рогатый скотъ и овцы. Въ сл. Алексѣевской (Староб. у.)—пшеница.

В серединѣ XIX ст. головными предметами торгівлі в Сумах був хлѣб, цукор місцевого виробництва і красный товар.

З „Пам'ятної книжки” за 1862 р. ми дізнаємося наступне:

Въ 1738 г. въ Сумахъ была моровая язва. Въ 1839 и 1840 г. городъ Сумы потерялъ отъ сильныхъ пожаровъ, испепелившихъ лучшую и большую часть города. Въ настоящее время Сумы считаются однимъ изъ лучшихъ и большихъ уездныхъ городовъ Харьковской губернии; здѣсь бывають довольно значительныя ярмарки, изъ нихъ особенно замѣчательна Введенская, продолжающаяся съ 15 ноября по 6 декабря. Жителей нынѣ считается 11,313 д.; изъ коихъ: дворянъ потомственныхъ 86, личныхъ 207, духовенства 145, городского сословія 4,438 и людей разныхъ другихъ званій 6,437 д.; зданій каменныхъ 180, деревянныхъ 1500; православныхъ церквей 8.

Після цих пожеж, що знищили залишки хаотичної забудови центральної частини будівництво ведеться виключно по генеральному плану. Центральні вулиці забудовуються цегляними будинками перші поверхи яких майже суцільно віддаються під магазини, а другі поверхи перетворюються на готелі або доходні будинки, які здаються під помешкання. За 60 років кількість цегляних будинків з двох в місті виросла до 180.

В проектуванні цих будинків активну роль відіграв губернський архітектор Петро Андрійович Ярославський і його племінник, теж колишній Херсонський губернський архітектор, Василь Іванович Ярославський, який після виходу на пенсію у 1833 р. оселився в Сумах.

З наступного документа видно, що Суми після Харкова були в лідерах по отриманню торгових свідоцтв.

ВЪДОМОСТЬ

О ЧИСЛѢ ВЫДАННЫХЪ ТОРГОВЫХЪ СВИДѢТЕЛЬСТВЪ
ПО ХАРЬКОВСКОЙ ГУБЕРНІИ, ЗА 1860 ГОДЪ.

	Купцамъ.			Крестьянамъ торговцамъ.				Приващив- камъ.
	1-й гильд.	2-й гильд.	3-й гильд.	1-го разр.	2-го разр.	3-го разр.	4-го разр.	
Въ Харьковѣ. . .	5	18	309	—	—	14	14	64
» Золочевъ . . .	—	—	19	—	—	—	—	—
» Валкахъ. . .	—	—	18	—	—	6	2	2
» Богодуховъ. . .	—	—	13	—	—	4	—	—
» Краснокутскъ . . .	—	—	7	—	—	1	—	—
» Ахтыркъ. . .	—	—	45	—	—	5	—	—
» Лебедивъ. . .	—	—	28	—	—	2	—	1
» Недригайловъ . . .	—	—	8	—	—	—	—	—
» Сумахъ . . .	—	1	70	—	—	—	3	5

В „Пам’ятній книжці” за 1866 р. ми бачимо не тільки кількість виданих свідоцтв на торгівлю, але і розмір податку за це свідоцтво залежно від того до якої гільдії належить купець, а також від класу місцевості. Торгівлею могли займатися не тільки купці, але селяни і міщани зі свої промислів.

ЧИСЛО ВЫДАННЫХЪ ТОРГОВЫХЪ СВИДѢТЕЛЬСТВЪ.

Въ г. Сузаль.

Вновь учрежденныхъ свидѣтельствъ и билетовъ.

Свидѣтельствъ :

1-й гильдін повсемѣстно въ 265 р.

2-й гильдін въ мѣстностяхъ :

2-го класса въ 55 р.

3-го — — 45 —

4-го — — 35 —

5-го — — 25 —

На мелочный торгъ въ мѣстностяхъ:

2-го класса въ 18 р.

3-го — — 15 —

4-го — — 10 —

5-го — — 8 —

На мелочный торгъ мануфактурными и колониальными товарами въ городскихъ поселеній:

На развозный торгъ въ 15 р. . . .

На разносный торгъ въ 6 р. . . .

Мѣщанскихъ промысловыхъ съ рабочаго въ 2 р. 50 к.

Для прикащиковъ :

1-го класса повсемѣстно въ 20 р.

2-го класса въ мѣстностяхъ первыхъ

трехъ классовъ въ 5 р.

Для членовъ купеческихъ семействъ:

1-й гильдін въ 10 р.

2-й — — 5 —

Билетовъ къ свидѣтельствамъ.

1-й гильдін въ мѣстностяхъ :

2-го класса въ 25 р.

3-го — — 20 —

4-го — — 15 —

5-го — — 10 —

2-й гильдін въ мѣстностяхъ :

2-го класса въ 17 р.

3-го — — 15 —

4-го — — 10 —

5-го — — 5 —

Мелочнаго торга въ мѣстностяхъ:

2-го класса въ 8 р.

3-го — — 6 —

4-го — — 4 —

5-го — — 2 —

4

74

106

3

1

6

5

16

7

59

69

52

Количество торговых заведений въ городахъ Харьковской губерніи.

<p>1) Въ г. Валкахъ.</p> <p>Лавокъ 25.</p> <p>Гостинницъ 1.</p> <p>Кондитерская 1.</p> <p>Постоялыхъ дворовъ 2.</p> <hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <p style="text-align: right;">29.</p> <p>2) Въ г. Богодуховъ.</p> <p>Лавокъ 32.</p> <p>Винныхъ погребовъ 3.</p> <p>Постоялыхъ дворовъ 6.</p> <hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <p style="text-align: right;">41.</p>	<p>4) Въ г. Лебединъ.</p> <p>Лавокъ 65.</p> <p>Гостинницъ 2.</p> <p>Постоялыхъ дворовъ 2.</p> <hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <p style="text-align: right;">69.</p> <p>5) Въ г. Сумахъ.</p> <p>Лавокъ 117.</p> <p>Гостинницъ 4.</p> <p>Харчевня 1.</p> <p>Постоялыхъ дворовъ 6.</p> <p>Ренсковыхъ погребовъ 5.</p> <hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/> <p style="text-align: right;">133.</p>
--	---

З цієї таблицки ми бачимо, що Суми мали найбільшу кількість торговельних закладів після Харкова. Кількість ярмарок з однієї Введенської зросла до трьох.

№	НАЗВАНІЕ ЯРМАРОКЪ.	Гдѣ и когда бывають ярмарки.	На какую сумму было привезено товаровъ.	На какую сумму продано.
		<i>Сумахъ.</i>		
1.	Троицкая	Въ день Троицы.	1,450	1,000
2.	Александровская	30 Августа.	800	700
3.	Введенская	15 Ноября.	2,265,200	803,680

Самою вдалою з ярмарок, як відзначають статистичні збірники, була Введенська, хоча і проходила в дуже несприятливий холодний і дощовій період.

Въ Сумахъ 6406 мужч. и 6561 женщ., и въ Вѣлопольѣ 5784 мужч. и 5854 женщ. Уѣздный городъ Суми безспорно есть самый лучший городъ харьковской губерніи, послѣ губернскаго; будучи расположенъ на главномъ торговомъ сообщеніи великороссійскихъ губерній съ Малороссією, онъ представляетъ собою довольно важный торговый пунктъ на Украинѣ. Всѣ роды торговли значительно развиты въ немъ, но наиболѣе преобладающая — сахаромъ и сахарнымъ пескомъ, хлѣбомъ и красными товарами. Годовой оборотъ внутренней лавочной торговли простирается на сумму свыше 1 милліона рублей серебромъ, а именно: сахаромъ и сахарнымъ пескомъ — на 350 тысячъ, бакалейными товарами, доставляемыми изъ Одессы и Таганрога, на 150 тысячъ, красными, получаемыми изъ Москвы и изъ украинскихъ ярмарокъ, на 100 тысячъ, рыбными, получаемыми изъ Ростова и Астрахани, на 150 тысячъ, желѣзными — изъ Тулы и Ельца — на 100 тысячъ, галантерейными изъ украинскихъ ярмарокъ на 20 тысячъ, и мѣстнаго произведенія черными и коженными товарами на 20 тысячъ. Ярмарокъ здѣсь въ теченіи года бываетъ 4: Сборная — на 2-й недѣли великаго поста, Троицкая, Александровская 30 августа и Введенская 21 ноября. Первые продолжаютъ по 3 дня и, сравнительно, незначительны, послѣдняя же — двухнедѣльная, принадлежитъ къ важнѣйшимъ украинскимъ ярмаркамъ, обороты которой простираются на сумму свыше 3 мил.

Ну, а тепер давайте згадаємо Олександра Купріна з його відомим оповідання про наше місто, коли він тут був актором. На мій погляд Купрін написав художній, а не документальний твір, а його акторський хліб дійсно був важкий. Для мешканця столиці місто, дійсно, могло показатися „скверным южным городишком”.

Торгівлею займалися і власники різних заводів м. Суми на початку другої половини XIX ст. Ми бачимо наступні підприємства:

<p>37. Пивоваренный заводъ.</p>	<p>Сумскимъ купеческ. сыновьямъ Дмитрію и Ивану Кольмовымъ; находится въ г. Су- махъ.</p>	<p>въ 1864 году.</p>
<p>38. Водочный заводъ, на которомъ вы- дѣлывается крас- ный и бѣлый ромъ и очищенные вод- ки.</p>	<p>Сумскому 2-й гильд. купцу Якову Писку- нову; находится въ г. Сумахъ.</p>	<p>въ 1863 году.</p>
<p>47. Свѣчной заводъ, на которомъ вы- дѣлываются салъ- ныя свѣчи.</p>	<p>Сумскому 1-й гильд. купцу Ивану Федоро- вичу Скубенку; на- ходится въ г. Сумахъ.</p>	<p>въ 1849 году.</p>
<p>48. Свѣчной заводъ, на которомъ вы- дѣлываются салъ- ныя свѣчи.</p>	<p>Сумскому купцу Ан- дрею Марковичу Мед- вѣдеву; находится въ г. Сумахъ.</p>	<p>въ 1820 году.</p>
<p>82. Кирпичный заводъ.</p>	<p>Сумскому мѣщанину Степану Тихонову; на- ходится въ г. Сумахъ.</p>	<p>Въ 1860 году.</p>

<p>83. Кирпичный заводъ.</p>	<p>Сумской купчихъ Ан- нѣ Давидовой Копы- ловой; находится при г. Сумахъ, при рѣкѣ Пель.</p>	<p>Въ 1837 году.</p>
<p>84. Кирпичный заводъ.</p>	<p>Сумскому городскому обществу; находится подъ г. Сумами, на го- родской землѣ.</p>	<p>неизвѣ- стно.</p>

Остання колонка в таблиці показує дату заснування підприємства.

Друга половина XIX століття для Сум була доволі сприятливою. Вступили в дію найбільші в місті Бельгійський машинобудівний завод (спочатку майстерні) і Павловський рафінадний. Павловський рафінадний на початку XX ст. стане найбільшим в Європі. Значна кількість початкових шкіл і гімназій, реальне училище, кадетський корпус все це сприяло притоку сюди і іногородніх учнів. Зросла загальна кількість населення все це збільшило торговельні обороти.

Сумські купці станом на 1906 р.

(ДАСО. Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 93)

1 гільдія.

1. Штейнер Самійло (Самуїл) Натанович.
2. Туршу Ілля Сфраїмович.
3. Альтшулер Леон Лейба Йосипович.
4. Поляков Лейба Абрамович.
5. Воловік Хая-Єфросинович.
6. Рейдер Мовсід- Мордух Ємельянович.

2 гільдія.

1. Альтшулер Йосип Давидович.
2. Гриненко Прокопій Семенович.
3. Пашков Костянтин Михайлович.
4. Басов Василь Єгорович.
5. Григор'єв Василь Єрофійович.
6. Паневін Іван Іонович.
7. Власенко Василь Іванович.
8. Реньєн Іван Іванович.
9. Садовничий Герман Михайлович.
10. Жуковський Станіслав Іванович.
11. Черняєв Павло Григорович.
12. Розенквіст Антон-Леонід Іванович.
13. Богатирьов Михайло Іванович.
14. Відергауз Арон Лейбович.
15. Скубенко Микола Іванович.
16. Болтасов Олександр Андрійович.
17. Харченко Лука Микитович.
18. Суслов Іван Федорович.
19. Розенквіст Володимир Антонович.
19. Десангті Агаура.
20. Крінер Олексій Антонович.
21. Ярцев Федір Васильович.
22. Кононенко Павло Васильович.
23. Косіков Василь Герасимович.
24. Косіков Петро Ілліч.
25. Чкін Олексій Семенович.
26. Погуляйченко Іван Сергійович.
27. Сидоров Іван Миколайович.
28. Ворошилїна Марія Петрівна.
29. Бережний Петро Пилипович.
30. Сургучов Олексій Теофілович.
31. Асмолов Іван Олександрович.
31. Фрейсман Георгій Фрідріхович.
32. Асмолов Іван Васильович.
33. Гуревич Аврам Ісаєвич.
34. Бочаров Олексій Ковиліч.
35. Хомовський Павло Іванович.
36. Пудрон Авірант-Фіст-Яков Карлович.
37. Кулішов Олександр Григорович.
38. Калиниченко Микола Федорович.
39. Івасьовин Кирило Лаврентійович.
40. Кононенко Гаврило Васильович.
41. Скрипниченко Леонід Федорович.
42. Томась Григорій Юлійович.
43. Кулішов Феоктист Григорович.
44. Туршу Веніамін Єфраїмович.
45. Тараненко Дмитро Семенович.
46. Столбін Василь Степанович.

Відомості про купців написані від руки і важко іноді вірно зрозуміти написане. Для їх читання я запрошував працівника архіву Олександра Козлова. Зрозуміло, що це не всі купці, бо часто вони невчасно сплачували податки і їм не давали дозволу на торгівлю, а через певний час вони поновлювали свою діяльність. Багато хто з купців мав братів як рідних, так і двоюрідних, які тримали різні підприємства і дослідники часто

плутають їх. Як приклад я можу вам навести Асмолова Івана Олександровича і Асмолова Івана Васильовича.

Зверніть увагу, що при всіх заборонах і обмеженнях на початку ХХ ст. євреї-купці впевнено виходять у лідери по розвитку промисловості і фінансів. Купці 1 гільдії у м. Суми майже всі євреї. Висновки зробіте самі.

Тут треба дати невеличкий коментар. Гільдії у Російській імперії були встановлені 16 січня 1721 р. Петром I, тоді розподіл на гільдії стосувався всього населення. Цариця Єлизавета Петрівна „Інструкцією московського купецтва старшинам і старостам с товарищи” 19.01.1742 р. поділила купецтво на 3 гільдії. 17 березня 1775 р. спеціальним Маніфестом купецтво було звільнено від подушної податі. Вступ до гільдії було ділом добровільним, купець сам сповіщав про суму капіталів. Це давало можливість сплатити 100 крб. і не йти до війська. У 1785 р. купці 1 та 2 гільдії були звільнені від тілесних покарань, мали право отримувати ордени та прохати про зарахування до почесних громадян. Купці 1 гільдії мали право приїжджати до імператорського двору, носити шпагу, губернський мундир, могли удостоїтися звання комерції і мануфактур радників. Якщо купець протягом 12 років не ставав банкрутом, був християнином, то він міг прохати про зарахування дітей на державну службу і пансіонерами в учбові заклади. Всі купці платили податок – 1% від заявленого капіталу, пізніше плата стала для купців 1 гільдії – 565 крб., а за свідоцтво 2 гільдії податок залежав від місцевості (5 класів), кількості працюючих на фабриці і заводі (не менше 16 чол.), заявленого капіталу в роздріб і складала від 40 до 120 крб.

Власники постійних дворів, буфетів, трактирів

Відомості про цих власників ми знаходимо у матеріалах про несплату податку, коли матеріали про них були передані до

поліції. Під цим списком написано повідомлення, що всі вони податок сплатили (ф. 1., оп. 1., спр 9).

Власники постійних дворів: Тимофій Олексійович Скрильов розміщувався на Петропавлівській площі, будинок Вейса; Семен Пилипович Чихічюв – вул. Суджанська, будинок В'юникова; нащадки Федора Івановича Мельника – Набережна р. Стрілки, власний будинок; Василиса Іванівна Хоруженко – за Харківськими греблями, власний будинок.

Власники трактирів: Селянин Дмитро Терентійович Воробйов – вул. Нижня Воскресенська, будинок спадкоємців Щербатових; селянин Порфірій Михайлович Борзих – Холодна гора, будинок міщанина Сергія Даниловича Кривенка; селянин Павло Терентійович Воробйов – вул. Суджанська, будинок Семена Пилиповича Берестовського; селянка Варвара Кривомазова – вул. Іллінська, будинок Берестовської; селянка Васса Назарівна Куликова – Покровська площа, власний будинок; селянин Петро Леонтійович Слєпкан – вул. Роменська, власний будинок.

Власники буфетів: Попченко мав буфети: на станції Суми Харківсько-Миколаївської залізниці 1 і 2 класів, у Громадському Зібранні, яке на той час розташовувалося у будинку Стеценка. Міщанка Марія Іванівна Московченкова – в саду Кронгард.

Ці документи відносяться до 1890 р., зрозуміло, що це не всі власники, які займалися подібним промислом.

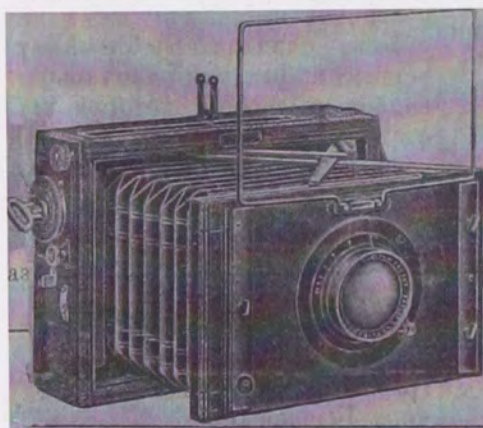
Випадково відомості про сад Кронгарт я знайшов у „Харківських губернських відомостях” за 1869 р. Мова йшла про те, що громадянин Лавриков заборгував Шосткинському заводу 1 611 крб., і за борг у нього забирали садибу, яка розташовувалася у Миколаївському приході між Воскресенською церквою і садибою Кронгардовой. Це той сквер, де за радянських часів спочатку стояв пам'ятник Супруну, а потім його перенесли на вул. Троїцьку.

Торгівля в місті на початку ХХ ст.

У розрахунковій книжці дитячої лікарні є цікава інформація про те скільки, в кого і за якою ціною купувався товар. Спочатку йде прізвище господаря магазину, а потім - товар який у нього купили для лікарні: Мацько – скло, Козлов – щітки, лопати, Богатирьов – цвяхи, вили, ресорну крицю (сталь), Столбін – мазь, шліфувальний папір, мило, індиго, крохмаль, Бочаров – кофейні кухлі, мітли, глечики, Литвинський – порошок для дезінфекції, Сердюков – деревинне вугілля 4 чували за 10 крб. і сірники „Вулкан” 10 пачок за 1 крб. 20 коп., Клушенцева – 308 крб. за поштово-телеграфні і канцелярські послуги, Гончаренко – банки, мензурки, Лямічев - дубова шафа за 42 крб., Глинський - за накладною по № 159855 $\frac{1}{4}$ відра спирту за 4 крб., Костюкова – м'ясо 31 фунт, язики 11 фунтів, котлети – всього на 120 крб., Строганова – молоко за рахунком 40 крб., Мороз – дитяче взуття, за пару 1 крб. 30 коп., Штрадман – 19 метрів клейонки за 20 крб., Мюрь і Мериленд – сітка для ліжка, Пашков – бланки, Вертіков – бланки, Шкурат – вивіз відходів.

У м. Суми працювали: хутровий магазин Биховського, магазин Мацька, кондитерська Кригера, мануфактурний магазин Черняєва, магазин порцеляни Павлова, московський магазин Д'якова, магазин Ривкіна, магазин паперу Костіна, магазин зброї, велосипедів та мотоциклів Витковського, магазин господарських товарів Квашина, посудно-ламповий магазин С. Г. Заславського у будинку Сазонова (колишній магазин Д. Г. Козлова), магазин насіння Каравая на Миколаївській площі, склад деревини Кононенко, оптовий склад медикаментів В. І. Гончаренка, аптека Роде на вул. Соборній в будинку Брука, аптека Гака на вул. Холодногорській, аптека Червинського, аптекарський магазин Помазана на вул. Воскресенській, аптекарський магазин Янковського, аптека Тушинського на вул. Суджанській у будинку Бережного, аптекарський магазин Найдьонова (колишній магазин Вовк-Рассохи по вул. Соборній напроти магазину Бера), Троїцька

аптека М. К. Шторха, провізори Л. І. Сливинський, С. С. Вітовецький, аптека Шварцмана на вул. Іллінській, магазин

Аптекарский магазинъ „ГИГИЕНА“

В. И. ГОНЧАРЕНКО.

Небывалый для г. Сумъ и уѣзда выборъ фотографическихъ аппаратовъ въихъ лучшихъ фабрикъ, а также объективовъ: Дейса, Герца, Буша, Гордз, Роденшток, Эрнemannъ, Неттель. Салла и наблюдаюа свыше 30 лѣтъ своей практики за постепеннымъ усовершенствованіемъ фотографіи, а потому выпиываю аппараты только лучшихъ конструкций, предварительно провѣривъ лично, за которые даю полное ручательство въ ихъ оптическомъ и техничскомъ усовершенствованіи.

3—2.

ЕДИНСТВЕННЫЙ
Оптовый складъ МЕДИКАМЕНТОВЪ
В. И. Гончаренко ^{въ г.} Суматъ.

Всегда имѣеть въ наличности самый большой въ г. Сумахъ запасъ медикаментовъ, перевязочныхъ материаловъ, стеклянной посуды и всевозможныхъ аптекарскихъ товаровъ для больницъ, заводовъ, экономій, лабораторій и др. учреждений. Полное довѣріе общества, заслуженное многими годами за доброкачественность медикаментовъ. Разсчеты допускаются полугодичные и годовичные.

ЦѢНЫ САМЫЯ УМѢРЕННЫЯ.

Къ свѣдѣнію автомобилистовъ.

Бензинъ, масло, и карбитъ можно имѣть по выгоднымъ цѣнамъ въ аптекарскомъ магазинѣ К. Х. НАЙДЕНОВА.

Соборная ул. противъ колбасни Бергъ.

Аптекарскій и парфюмерный магазинъ

Ф. П. ЯНКОВСКАГО,

противъ Собора, Телефонъ № 203.

Имѣются постоянно на складѣ въ большомъ выборѣ
послѣднія новинки парфюмеріи и косметики
извѣстныхъ заграничныхъ и русскихъ фабрикъ.

Громадный
выборъ фотографическихъ аппаратовъ
и принадлежностей.

→ Бинокли и барометры. ←

Очки и пенсы по рецептамъ врачей.

Получены свѣжія натуральн. минеральныя воды.

Лучшій дезинфекторъ. Воздухоочистительные аппар. „ПЕРОЛИНЪ“

Пугачова на вул. Іллінській, аптечний магазин Р. Я. Григулевича
на вул. Воскресенській проти кінотеатра „Міраж“, товариство
Тищенко та Кулішова на вул. Соборній по продажу мануфактури,
а на вул. Нижній Воскресенській „Пасаж“ Кулішова, книгарні
І. Г. Ільченка, І. Ф. Михайлова та Реньєн (магазин діє з 1876 р.),
гастроном Скрипниченко на вул. Соборній, електрична контора
та склад Левенка, ювелірна майстерня московського майстра
А. Е. Скаториненського, завод Шульгіна, ковбасна фабрика Бера,
склад вугілля та дров Я. Н. Клочка на вул. Клочковській, № 46,
майстерня з пошиття одягу „Естетъ“ розташовувалася в будинку
Сумовських на вул. Покровській з протилежного боку садиби,
салон дешевих капелюхів „Жоржет“ був на вул. Миколаївській,
майстерня верхнього жіночого одягу М. П. Роднянського
знаходилася у будинку Заховаєва проти магазину Шуріка, а сам
магазин М. Б. Шуріка знаходився в будинку Альтшулера, салон
мод Г. С. Файницької був у будинку Сафронова на вул. Соборній,
майстерня по ремонту карет Г. Б. Слущкої знаходилася поруч з
Гранд-Отелем на вул. Воскресенській, магазин Гречаніченка та
Кремермана був на вул. Соборній, магазин Гоштова, був магазин
Столбіна, де продавались вина.

У магазині „Проводник“ торгували автомобільними шинами
„Колумб“, ялинковими прикрасами, колошами. Аптекарський

магазин Ф. П. Янковського, був проти Собору пропонував фотоапарати, біноклі і барометри. Номер телефону 203. Соломонови і брати Чигрини торгують взуттям. Мануфактурний магазин Заховаєва і Сазонова проводить дешевий розпродаж мануфактури і вишуканих товарів. Кремерман торгує готовим одягом. Йому складає конкуренцію магазин готового одягу А. К. Коваленка. Б. С. Шоломович у „Центральном депо” продає зимовий і осінній одяг. Магазин Шоломовича був і в будинку колишньої полкової канцелярії. Мацько торгує суконним і шовковим крамом. На розі вул. Соборної і Покровської площі в магазині Дубінкера торгують годинниками, золотом, сріблом. Товариство Тіщенко і Кулішова у 1912 р. на вул. Соборній відкрило мануфактурний магазин. Про того хто тут раніше торгував не сповіщають. Екіпажні шини (трикутник) продаються у будинку П. Ф. Фоменка на Суджанській вул. У магазині І. П. Розвалінова пропонують різний крам, а магазин мануфактури Мацька у 1917 р. збанкрутував. На Покровській площі проти будинку Гриненка був магазин мануфактури Е. Г. Шипіль. Існував гастрономічний магазин Демченка.

Якщо вам треба було щось надрукувати ви могли зайти і замовити монограму, або інший друк у Л. Бальтера. Заклад Бальтера розташовувався в будинку Бирченка проти пошти. Магазин Буслаєва на Монастирському провулку проти Собора рекламує свій дешевий товар. Магазин „мужского форменного и статского платья” Б. Д. Класа розташовувався по вул. Воскресенській поруч з Гранд-Отелем. Д. С. Живиця і Х. Ф. Усик у будинку Крюгера, поруч з кондитерською, займалися пошиттям одягу. На вул. Воскресенській під Сумським готелем Могиленко приймав замовлення на пошиття виробів з батисту, Г. Н. Михайловський займався ремонтом годинників у будинку проти пошти (наймав він площу, чи мав власне приміщення невідомо). Сальман займався ремонтом велосипедів. Н. С. Чіхигін мав „каретное заведение”, де торгував 10-сильними двигунами і дінамомашинами.

У будинку Павлової на вул. Соборній (нині – сквер ім. Шевченка) був півний склад Грінберга. За радянських часів там розташовувалася знаменита пивна, а після війни – книжковий магазин. На вул. Соборній розташовувався й будинок Курносова де працював магазин „Женева”.

Венська їдальня розташовувалася в будинку Ляхова. Утримував її А. П. Шкарупа. Їдальня Буслаєва була по Монастирському провулку. Пивна Бочарова була на базарі у будинку Тарасенка.

У будинку Іванової був магазин Крупчатникової, а поруч – магазин Кремермана в якому у 1913 р. сталося дві пожежі. Були заявлені великі страхові суми.

Це оголошення подаю частково мовою оригіналу: „При гостинице „Марсель” имеются прокатные автомобили. Такса по городу 5 р. в час и при уезде за 80 км. поездки с комиссионерами 50 коп. Автомобиль приходит за 15 минут до отправления поезда”.

„В аптечному магазині Найдёнова, по ул. Соборной против колбасного магазина Бера, продаётся бензин, масло, карбид”.

У цьому повідомленні немає нічого дивного, бо тоді в аптеках, дійсно, можна було купити все.

„Дівав сімейний ресторан „Бристоль”. У ресторані грав „дамско-мужской” чеський оркестр під орудою Айлерта. У саду „Швейцарія” працював ресторан-буфет Галетенкова. Вечеря з трьох блюв коштує 1 крб. 25 коп.”

У Сумах існував торгівельно-промисловий клуб. Головою торгово-промисловців був (А. І.) Бичков. Члени клубу Г. А. Клишинський, П. Т. Солодченко, В. П. Касаткін, (І. Д.) Танєєв, (І. І.) Бегемфельд, (Н. І.) Шелудовський, (В. І.) Дельцов, (А. І.) Осташевський, П. П. Веретенников, С. А. Гуревич, Г. А. Долін, Ф. Н. Роговенко, Г. О. Качурин, Д. І. Кокошкін. В одному з оголошень сказано, що магазин М. А. Ізраїлевича розташовувався за адресою вул. Петропавлівська № 6, поруч з торгово-промисловим клубом. Клуб знаходився в одному з

примішень садиби Суханова, там де був адміністративний корпус Банківської Академії, а потім австрійський банк.

Посаду купецького старости в 1912 р. займав Черняєв. Купцем і міським гласним був Павло Костянтинович Гольберт. Від купців до сирітського суду вибиралися: Сергій Іванович Дейна, Василь Степанович Столбін, Григорій Семенович Заховасв.

Вже у радянських фондах ДАСО Мойсей Ілліч Рейдер позначений, як великий лісопромисловець, Арон Лейбович Вігдергауз був великим купцем, Нахім Леонтійович Пупко був власник фруктового заводу.

У великому Сумському готелі Бармінова грав „дамський, салонний” оркестр Дубецького та Пермяка.

Перелік підприємств в місті на 1913 р.

У фондї архіву р. 2362., оп. 1. я знайшов цей перелік підприємств які працювали в Сумах у 1913 р. :

1. Сірнікова ф-ка „Вега”.
2. Млини: Воловського, Гексова, Басова, Богатирьова, Костюка, Серікова, Грицакова.
3. Рафінадний завод Харитоненка.
4. Винокурні: Ганебева, Ігнатєва.
5. Пивоварні Бугана, Штангеля, Ютетера.
6. Суконні фабрики: Чорнобильського, Бенсмана.
7. Друкарні: Жуховицького, Вертікова, Ільченка, Пашкова, Чорнобривченка („електро-печатня”). У 1906 р. Чорнобривченко працював у Вертікова завідуючим друкарні.
8. Цегельні заводи: Асмолова, Ісакова, Зубченка, Насєдкіна, Говоркова, Прянишнікова, Стародуба.
9. Державний спиртовий завод.
10. Бельгійський машинобудівний завод.
11. Стружечний завод Воловика.
12. Фабрика віялок Вараксіна.
13. Ковбасні фабрики: Бережної, Караських (чомусь відсутня у списку фабрика Бера).

14. Шкіряні заводи: Гавриліна, Пашкова, Білоусова, Старченка, Поліщука, Помазана.
15. Миловарні: Кунікова, Кулішова.
16. Лісопильний завод Літягіна.
17. Паркетна фабрика Літягіна.
18. Фабрики фарб: Сулова, Вилкомирського, Зейгермахера.
19. Тютюнова фабрика Туршу.
20. Механічно-ливарний завод (невідомо чий).
21. Екіпажна механічна майстерня Блоха.
22. Механічна майстерня Гольтберга.
23. Слюсарна майстерня Семенівського.
24. Екіпажна майстерня Фоменка.
25. Машзавод Розенквіста.
26. Цвяховий завод Квашина.
27. Швидкодрук Асіна.

У „Харківському календарі” (статистично-інформаційний збірник) за 1904 р. ми знаходимо пивоварню Шрєтера Юліана Івановича розташовану на вул. Псільській і пивоварню Поплонської Ізабелі Іванівни, розташовану на вул. Суджанській. У м. Білопiллi була пивоварня Гронвальда і Анцова.

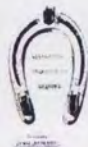

Колишня процвітаюча тютюнова фабрика Туршу на якій працювало 286 робітників, а тепер палять все іноземне

Будинок Сафронова, де на першому поверсі був магазин Туршу

У цьому ж „календарі” ми знаходимо відомості і про екіпажну майстерню Тетмаєра у м. Суми. Дивно, що в цьому переліку немає “Чугунно-литейного и механического завода и склада земледельческих принадлежностей” І. С. Погуляйченка, що розташовувався на місці сучасного водограю „Садко” і тягнувся до річки. Пізніше Погуляйченко стане продавати машини фірми „Бенц”, а потім його завод переведуть на вул. Сербську. Відсутній завод „Вулкан” Карута і Буковинського, який розташовувався на Німецькій вулиці і у 1905 р. виконував державне замовлення з виготовлення підков (інформація з книжки про події 1905 р.). Видно пізніше Буковинський забрав свою долю і пішов, бо в подальшому він називався „Механический и Чугуно-литейный завод «Вулканъ» А. Каруть и К. Конопацкий”.

Механический и Чугуно-литейный завод
„Вулканъ”
А. Каруть и К. Конопацкий,
б. вулкан. Каравакск. пр-та
г. Суми.
1905 г.
Издательство...

Судно-технический и механический завод
 С. С. Погуляйченко,
 в Сумьском уезде, Харьковской губернии.

КОНТОРА
ПАВЛОВСНАГО
 РАБОЧАГО ЗАМКА
 Павла Ивановича
ХАРИТОНЕНКО
 в Сумьскѣ.

Акція № 339
 1913 г.

Немає у списку і заводу Булаховського (інформація з „Контрольної книги Сумського агентства за 1914 р. Російського страхового товариства”).

Відсутні відомості і про механічну майстерню землеробних машин, віялок і сортировок Тимофія Савича Гетенка. Відомості про яку ми знаходимо в журналі “Хутор” за 1910 р. СПб. Редактор П. М. Єлагін.

З 1867 р. існувала друкарня В. П. Радіонова в якій була надрукована книжка „Систематический сборник постановлений Сумського Уездного Земського Собрания с 1865 г. по 1895 г.” Існувала і друкарня Альтшулера. У 1901 р. існувала типолітографія „Печатное дело”, у якій були надруковані праці Іванівської дослідної станції.

За відомостями на 1914 р. нараховувалося 12 шкіряних заводиків, які належали І. О. Гавриленку, М. Є. Помазану, І. І. Поліщуку, В. Г. Старченку, І. І. Луговому, Л. Ф. Котенку, Є. О. Афанасьєву і т. д.

В „Окладній книжці” за 1917 р. ми знайдемо фабрику сільгоспмашин Тетенка Федора Савелійовича, ливарний завод Плакси-Жданович Зінаїди Григорівни, мехзавод Ісакова Михайла Олексійовича. По „Окладній книжці” за Воловиком Хаєй Єфросимовичем рахувались деревообробна і суконна фабрики, млин. Завод „Гвоздь” належав Квашину Івану Васильовичу, Фонталюку Олексію Олександровичу і Рожку Івану Васильовичу.

У місті діяли філіали акціонерних товариств: торгово-промислового товариства, Волго-Чорноморського товариства і товариства нафтового виробництва Б. Р. Нобеля.

У газеті „Сумський вісник” за 1913 р. ми знаходимо наступне повідомлення: „Напильно-насекальная фабрика бывшая В. П. Курсачинского стала Павла Александровича Калниболоцкого, г. Сумы, Лебединская, 20”.

На початку ХХ ст. існувала велосипедна майстерня І. М.

Сальмана. Вона проводила ремонт німецьких велосипедів.

Сьогодні базари належать приватникам і потребкооперації, а раніше ним володіло Сумське міське товариство. Базар мав 31 цегляну крамницю, 24 дерев'яні крамниці, залізобетонні платформи для торгівлі мануфактурними товарами, готовим одягом, 5 дерев'яних платформ, 2 м'ясні платформи, дерев'яні платформи для торгівлі маслом, салом, битою птицею і свіжою рибою. Сьогодні основні прибутки осідають у кишенях власників базарів, а до місцевих бюджетів попадають жалюгідні крихти.

На 1915 р пройшли зміни в ярмарковій торгівлі. Всесвятська (колишня Троїцька) проходила з вівторка всіх святих 4 дні, Олександрівсько-Невська з 29 серпня – 2 дні, Великопостинська з середи першого тижня Великого посту – 2 дні.

З рахунків приходу Павловського заводу (ф.1, оп. 1, спр.1) за 1870-1871 рр. ми дізнаємося кому продавав цукор Харитоненко. Вже тоді великі партії цукру відправлялися на Москву, Харків, Курськ, Тулу, де діяли перші оптові склади цукрового заводу або діяли місцеві оптовики. Серед дрібних оптовиків ми бачимо багато місцевих купців, але є і іногородні. Цукор забирався з заводу як власним транспортом, так і доставлявся транспортом заводу. Могили значної кількості цих купців збереглися на центральному кладовищі. Ось ці дрібні оптовики за 1871 р.: Перепьолкін, Сушков, Соломатін, Ширлев, Белобородов, Тихонов, Гемницький, Кандиба, Скворцов, Мордвінін, Нікулін, Шевченко, Ільченко, Буханов, Шилов, Черняєв, Коптев,

Скубенко, Лапін, Печерський, Свистунов, Кисельов, Ладний, Беліков, Плотніков, Кубишкін, Хлебніков, Григор'єв, Хоруженко, Красулін, Жилияєв, Ситніков, Баранов, Алєнін, Московченко, Шапошніков, Курдюмов, Алчевський, Суслов, Похвіснев, Іванов, Шарапов, Духман, Алтухов, Венгеровський, Сімонов, Камнев, Жуков, Ворошилін, Куліков, Якимов, Бородін, Дмитрієв, Трухін, Серіков та багато інших.

На заводські склади Павловського заводу з інших маєтків Харитоненків звозили збіжжя. В ф.1, оп. 1, спр. 44 ми знаходимо „Книгу по учету сбыта товаров” з якої видно, що і кому відпускалося. Крім цукру продавали горох, пшеницю, ячмінь. Серед покупців були: Охтирський паровий млин, Боромлянський млин, XI армійський корпус в м. Рівно, XII армійський корпус в м. Вінниця, Брук Л. М., Долгін, Курилова, Бойко, Кричевські А і С, Немцов, Назаров М. А., Рейдер, М. Руникова, Г. А. Бергер, Т. І. Одінцов І. Ж., Лядський Ц. І., брати: Сапунови, Федоренки, Шевченки.

Торгівля послугами

Первоклассная фотографія В. А. КРЮГЕРА.

Воскресенская ул. д. Крюгера, ходъ съ переулка, первая дверь.

Снимки производятся ежедневно, при всякой погодѣ, отъ 9 ч. утра до 6 час. вечера.

При фотографіи имѣется комната для переодѣванія.

5-1

Гигіеническая первоклассная парикмахерская В. М. ЕВФИМЕНКО.

На Соборной ул. въ д. Курносова, противъ собора.

Извѣщаетъ почтеннѣйшую публику г. Сумъ и его окрестностей, что мною приглашены лучшіе мастера парикмахерскаго искусства, какъ мужскіе такъ и дамскіе.

Строго соблюдаетъ гигиена при каждомъ посѣтителѣ моей парикмахерской. Получены журналы послѣднихъ новостей Парижа дамскихъ причесокъ, въ чемъ можетъ убѣдиться каждый, посѣтившій мою парикмахерскую съ почтеніемъ В. М. Евфименко.

10-2

Кому отдать въ стирку бѣлье? Конечно, Г. А. Литвинскому!

Навѣщаю почтеннѣйшую публику города Сумъ, что съ 13 апрѣля сего года, прачечная химическая чистка и красильня, находившаяся на Петропавловской ул., въ домъ Величко ПЕРЕВЕДЕНА мною на Соборную улицу, въ магазинъ Литвинскаго, рядомъ съ магазиномъ Гончаренко. Принимаются заказы по самымъ умереннымъ цѣнамъ и исполняются аккуратно. Стирка производится паровой машиной, безъ употребленія жидкостей и щетокъ.

Фирма, удостоенная на Императорской Доно-Нубано-Терской выставкѣ 1908 г. медали и аттестата, существуетъ съ 1889 г.

Готовый къ услугамъ Вашимъ съ почтеніемъ ГЕОРГІЙ ЛИТВИНСКИЙ.

х. 2

Торговля газетами, книжками і издавничими послугами

До революціи в місті виходили наступні газети: „Сумской листок“, „Сумской голос“, „Крестьянская газета“, „Сумской вестник“, „Сумская жизнь“, „Сумское эхо“, „Великий океан“,

„Народная свобода”, „Известия Сумского совета рабочих и солдатских депутатов”, „Известия Сумского общественного комитета”.

В Сумах поліграфічні послуги надавали наступні друкарні: Радіонова, Альтшулера, Ільченка, Вертікова, Жуховицького, Пашкова, Чорнобривченка, але тільки дві друкарні Ільченка і Пашкова бралися видавати книжки.

**Складъ изданія
въ книжн. маг. И. Г. Ильченко**
Сумы, Соборная улица. Телефонъ № 173.

КНИЖНИЙ МАГАЗИН
И. Г. ИЛЬЧЕНКО.
„ГАЗЕТНЫЙ ОТДЕЛЪ”.
Ежедневно поступаютъ для розничной продажи
ГАЗЕТЫ:
Русское Слово, Новое Время, Рать, Раннее Утро, Утро России, День, Русскія Вѣдомости, Шведская Мысль, Ожиданіе Край, Сумской Вѣстникъ и Пельск. газ.
ЖУРНАЛЫ:
Огонекъ, Солнце Россіи, Русская Иллюстрація, Синій Журналъ, Сатириконъ, Весь Міръ, Новая Всемирная Иллюстрація, Бузильникъ, Всемирная Новь, Журналъ для хозяекъ, Женское Дѣло, Журналъ для Женщинъ, Женщина, вѣкъ, Всемирный Юморъ, Всемирная Панорама, Рампа и Жизнь, Театръ и Искусство, Жалъ, Стрекоза, Геркулесъ, Журналъ Фарсъ и всѣ газеты и журналы выходящіе послѣ революціи.
Пріемъ подписки на русскіе журналы и газеты.

Магазин Ільченка і продавці газет

Газетное агентство „Надежда“ **УДОВИЧЕНКО** въ Сумахъ.
Николаевскій лужокъ, домъ Ткаченко.
Экспедиція газетъ „Сумская Жизнь“ и пріемъ объявленій въ эту газету.
Розничная продажа „Сумской Жизни“ и прочихъ газетъ и журналовъ.
Газетчики экспедиціи въ коричневыхъ фуражкахъ. Доставка „Сумской Жизни“ въ г. Сумахъ на домъ.

МОНОГРАММЫ, ФАКСИМИЛЕ

И гравировка на ложкахъ и на раз. золотыхъ и серебрян. вещахъ, надверныя доски и для памятниконъ, **клейма и трафареты** для бочекъ, ящичковъ и др. предметонъ, **каучуковыя и металлическія штемпеля и печати**, выполняются не дорого у спеціального гравера **Л. БАЛЬТЕРА**. Мастерская **переведена** противъ **почты** д. Бырченко, уголь Сурогинск. пер. и Воскресенской ул. Здѣсь-же печатаются визитныя карточкы, счета, бланкы, и пр.

3-1.

Існувала в Сумах і „скоропечатня” Асписа. Основною продукцією друкарень були бланки, посвідчення, конторські книжки. На замовлення виконували палітурні роботи.

Мастерская ювелирныхъ и граверныхъ работъ московскаго мастера

Алексѣя Евгеньевича

Екатерининскаго

г. Сумы харьк. губ. Соборная ул. д. Овчаренно

Наготовляются всевозможные кулоны, браслеты, брошки, кольца, серьги, медалионы, закрѣпка камней, передѣлка виновъ всехъ золотыхъ и серебрянныхъ вещей, оправы биваровъ, альбомовъ, папокъ и проч. рельефными и эмалевыми украшеніями. Вырабатываются жетоны, брелки, накладные монограммы и факсимиле всехъ видовъ, гравировка буквъ и украшеній по всемъ металламъ. Золоченіе, серебреніе, ремонтъ церковной утвари, посуды для ресторановъ и пр.

Покупка золота, серебра и камней

4-2.

Крім Ільченка торгівлю книжками вів Реньєн, Михайлов. На Покровській площі стояв кіоск П. Г. Удовиченка, де продавали газети, а згодом і книжки. Найбільший прибуток Ільченку давала і торгівля підручниками, довідковими посібниками („Календарь для учащихся”, „Календарь для учителей”).

Власники приватних бібліотек за користування книжками брали абонементну плату, але і книжкові магазини надавали теж подібну послугу. В книжкових магазинах можна було підписатися на любе російське або закордонне видання.

Г. СУМЫ, Суругинскій переулочъ.

**БИБЛИОТЕКА ДЛЯ ЧТЕНІЯ
Г-ЖИ РОСИКОВОЙ.**

Имѣются для чтенія всякаго рода книги по наталогу.

Принимается подписка годовыхъ и мѣсячныхъ абонементовъ.

МОСКОВСКІЕ КНИЖНЫЕ МАГАЗИНЫ
ФЕДОРА ИВАНОВИЧА
МИХАЙЛОВА.

Въ Харьковѣ,
Шубный рядъ № 3-й,
подъ Университетской
торговой.

Въ Сумахъ,
Харьков. губ.
Соборная улица,
домъ наследниковъ
БОГАТЫРЕВА.

Большой выборъ русскихъ книгъ по всемъ отраслямъ
знаній и учебныя книги въ цвѣтныхъ коленкорovýchъ
переплетахъ и безъ переплета.

Большой выборъ книгъ для народнаго чтенія, изданія Посредника
на славянскомъ языкѣ, изданія Святейшаго Синода, Кіево-Печер-
ской лавры и единовѣрческой типографіи.

Большой выборъ малороссійскихъ книгъ, малороссійскій пѣсеньникъ,
составленный изъ найкращихъ украинскихъ пѣсень, съ нотами (съ
аккомпанементомъ музыки на роили), составилъ Влад. Александровъ.
Цѣна 1 р. 25 к., съ пересылкою 1 р. 50 к.

Драматична оперетка „Не ходы Грицю за вечерницю“, съ нотами,
цѣна 50 к., съ пересылкою 70 коп.

На малороссійскомъ языкѣ „Складка“ Альманахъ № 2-й. Року Бо-
жого 1893. Спорудивъ Владим. Александровъ. Цѣна 40 коп.,
съ пересылкою 60 коп. („Складка“ № 1-й распродана и считается
библіографическою рѣдкостью).

Гоголь „Тарасъ Бульба“, на малороссійскій языкъ переложилъ
Лобода. Цѣна съ пересылкою 75 коп.

Оптовымъ торговцамъ, библіотекамъ и учебнымъ за-
веденіямъ дѣляется уступка.

При Сумской торговлѣ находится большой выборъ
писче-бумажныхъ, чертежныхъ и канцелярскихъ при-
надлежностей.

Заказы и, иногороднихъ исполняются скоро и аккуратно
съ первой отходящею почтой.

Будівельні послуги

Капіталістамъ предлагаю надстройку второго этажа (для Банка, Кино-театра или друг. учрежд.) на бойкомъ мѣстѣ. Соборная ул. рядомъ съ торговлей Сазанова. Подр. у влад. Александра Николаевича Люминарскаго, Соборная д. № 2—3. тамъ же отдается магазинъ-два. 10—2.

Ось перед вами ліворуч кінотеатр Олександра Миколайовича Люмінарського, а перед ним два його магазини, що здавалися в оренду. Будинок Сазанова був наступний за кінотеатром Люмінарського.

Торгівля в ресторанах, кафе, рейнських підвалах

У саду Корепанова з 1 травня працював буфет, який відкрили на весь літній сезон. Під час обіду і вечері грав польський секстет під орудою соліста-скрипача Віктора Банашевського.

У ресторані „Брестоль” В. О. Айлерта під час обіду і вечері грав знову запрошений „Дамско-мужской струнный оркестр” під орудою Ж. Д. Кох.

У ресторані „Большой Сумской Гостиницы А. С. Чикина ежедневные дебюты вновь приглашенного ансамбля при участии: Александровской, Боярской, Безсоновой, Герт, Иры Юровской, Лариной, Лелиной, Подгурской, Раевской, Снежинки”. Гастроліє і російський хор під керуванням Соколової за участі „лирической певицы Шабловой, оперного баритона Орлова”.

○○○ ТАКЪ ВЪ РЕСТОРАНѢ, ТАКЪ И НА ДОМУ ○○○

Семейный **Ресторанъ „БРИСТОЛЬ“** Семейный

открытъ послѣ полнаго ремонта ресторана и кабинетовъ.

Въ ресторанѣ играетъ
приглашенный изъ Риги

**дамско-мужской чешскій струнный
ОРКЕСТРЪ**

во время обѣдовъ отъ 2 до 5 ч. и вечеромъ отъ 10 ч. и
во все время ужина. Провизія изысканная. На кухню и
ресторанъ обращено мое особое вниманіе.

1—1 Съ почтеніемъ В. О. Айлертъ.

OF SEVEN DEPARTMENTAL AND PRODUCE

Въ саду ШВЕЙЦАРІЯ

БУФЕТЪ-РЕСТОРАНЪ

М. Л. Балстенкова,

подъ наблюдениемъ А. М. Долгина.

ОБЪДЫ И УЖИНЫ.

ОБЪДЫ ежедневно отъ 1-го час. дня до 5-ти час. дня.

УЖИНЫ отъ 10-ти час. веч.

Новость! Ужикъ изъ 3-хъ блюдей 1 р. 25 к.

☆ ВІНА русскихъ и иностранныхъ фирмъ. ☆

Кухня подъ упр. известнаго Киевскаго шефа поваровъ Мг. Konstan.

ЕВРЕЙСКАЯ КУХМИСТЕРСКАЯ

М. РЕЙДЕРА.

Г. СУМЫ,

Нижняя-Воскресенская ул., домъ Мирошниченко.

ТРАКТИРНОЕ ЗАВЕДЕНІЕ
ВОРОБЬЕВА.

Г. Сумы. Базарная площадь.

Предлагаю: водки, вина, обѣды и
сухія закуски.

РЕНСКИЙ ПОГРЕБЪ
В. Ф. ФЕДЕНКО,

г. Сумы, Покровская площадь.

Предлагаю разныхъ фирмъ водки, вина, а
также и собственного разлива.

Въ г. Сумахъ Хар. губ.

САДОВНИЧАГО

Романа Михайловича

ОПТОВЫЙ СКЛАДЪ

ХЛѢБНАГО ВИНА и СПИРТА и РЕНСКО-
ВЫЙ ПОГРЕБЪ.

*По Петропавловской улицѣ, въ
собственномъ домѣ.*

КАФЕ МЕТРОПОЛЬ

Отпускается ежедневно обеды и ужины. Во время обеда в КАФЕ отъ 1 до 6 час. играет салонный квартетъ подъ упр. извѣст. **ИРАНЕКА**. На кухню обрабат. публики **ИРАНЕКА**. щью особое мое вниманіе. Н. С. Масловъ. Соборная ул. д. Альшулера.

„Cafe Bristol“

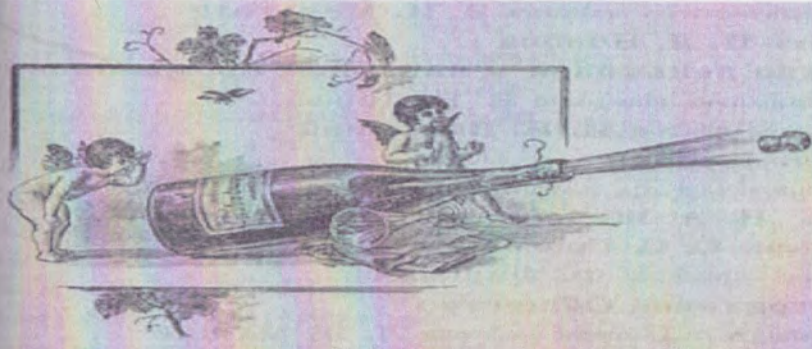
Вновь открыта КОФЕЙНАЯ

предлагаетъ: кофе, чай, какао, шоколадъ и т. п. Даются обеды и ужины въ кофейной и на домъ. Имѣется буфетъ съ холодными закусками.

Цѣны умеренныя. Люксъ и удобство.

Петропавловская ул., № 2, домъ Шедомовича.

Торговля алкогольными напитками

Г. С У М Ы.

ТОРГОВЛЯ БАКАЛЕЙНЫМИ И ВИННЫМИ ТОВАРАМИ,

на базарной площади, въ городскихъ лавкахъ

ИЛЛАРИОНА КИРИЛЛОВИЧА ЛАДНАГО.

Прокофій Семеновичъ
ГРИНЕНКО
ВЪ СУМАХЪ.

ТОРГОВЛИ,

натуральнымъ хлѣбнымъ Ректификованнымъ спиртомъ, очищеннымъ столовымъ виномъ при Степановскомъ № 153 винокуренномъ заводѣ, вблизи ст. Головашевна, Х.-Н. ж. д., въ оптовыхъ складахъ: въ г. Сумахъ, на углу Покровской ул. и площади, въ собственномъ домѣ № 2, въ г. Путивлѣ, г. Ромнахъ, г. Бѣлопольѣ—на Базарныхъ площадяхъ,

НАТУРАЛЬНЫМИ МАЛОРОССІЙСКИМИ НАЛИВКАМИ
СОБСТВЕННАГО ПРОИЗВОДСТВА:

при водочномъ заводѣ въ г. Сумахъ, на Покровской улицѣ, въ собственномъ домѣ и во всѣхъ складахъ.

РУССКИМИ И ИНОСТРАННЫМИ ВІНАМИ,

ХЛѢБНЫМЪ ОЧИЩЕННЫМЪ ВІНОМЪ И НАЛИВКАМИ

въ магазинѣ на Покровской ул. и площ. въ собст. домѣ

КРУПЧАТНОЮ МУКОЮ

механическихъ паровыхъ вальцовыхъ мельницъ разныхъ фирмъ.

ХЛѢБНЫМИ И ЧЕРНЫМИ ТОВАРАМИ,

въ г. Сумахъ,

на Покровской площ., въ собственномъ домѣ.

КОНТОРА въ Сумахъ, въ собственномъ домѣ.

ТОРГОВЛЯ
Тимофея Гавриловича Сысоева

въ городѣ Сумахъ

БАКАЛЕЙНЫМИ, МОСКАТЕЛЬНЫМИ и КОЛОНИАЛЬН. ТОВАРАМИ,

РУССКИМИ, ЮЖНО-БЕРЕЖНЫМИ и ИНОСТРАННЫМИ ВИНАМИ,

ХЛѢБНЫМЪ ОЧИЩЕННЫМЪ ВИНОМЪ.

ИМѢЮТСЯ: ПИСЧАЯ и ПОЧТОВАЯ БУМАГА,

конверты, картонъ, чернило, перья, карандаши, конторскія принадлежности, графленныя книги и проч.

ВОДОЧНЫЙ ЗАВОДЪ

НАТУРАЛЬНЫХЪ МАЛОРОССІЙСКИХЪ НАЛИВОКЪ

Бр. А. и М. Нарожныхъ

(БЫВШ. И. И. СУШКИНА),

*въ Монастырскомъ переулкѣ, въ домѣ Курно-
совыхъ, въ г. Сумахъ Харьк. губ.,*

ПРЕДЛАГАЕТЪ ЛУЧШЕ СОРТА НАЛИВКИ,

какъ-то: вишневу, сливянну, черносмородиновку, малиновку, терновку, рябиновку, первые сорта 70 коп. бутылка, вторые сорта 35 коп. бутылка и 18 коп. полубутылка.

ТОРГОВЛЯ

Митрофана Петровича

В О Р О Ш И Л И Н А,

въ Сумахъ, противъ собора.

Москательными, бакалейными, парфюмерными, гастрономическими и другими товарами. Вина заграничныя: поставщиковъ двора Его Императорскаго Величества К. Ф. Депре, Л. Бауеръ и К^о, и Братьевъ Елисеѣвыхъ. Вина Крымскія департамента удѣловъ, Кавказскія, Бессарабскія, Кахетинскія разныхъ фирмъ. Водка Новосильцева, Штригера, Долгова, А. Вольфшмидтъ-Рига.

Въ г. Сумахъ Харьк. губерніи

САДОВНИЧАГО

РОМАНА ИВАНОВИЧА

ОПТОВЫЙ СКЛАДЪ

хлѣбнаго вина и спирта и
ренсковый погребъ.

По Петропавловской ул., въ собственномъ доль.

Бакалейная и винная торговля на Петропавловской ул.

**НЕСРАВНЕННАЯ
РЯБИНОВАЯ**

ВЫ ЗНАЕТЕ, конечно, что рябиновая настойка—излюбленный напиток русской публики.

ИМЬЙТЕ ВВИДУ, что колоссальный успех и повсеместное распространение ее обязаны помимо вкусовых качеств превосходному действию на желудок рябины, ускоряющей пищеварительные процессы.

ЗАПОМНИТЕ, что Несравненная рябиновая Шустова есть в настоящий момент последнее слово водочного производства. Она незаменима по вкусу и качеству.

НЕ ЗАБУДЬТЕ ЖЕ о рюмке Несравненной рябиновой Шустова при каждом завтраке, обеде и ужине. Вы получите одновременно и удовольствие, и пользу.

Церковна торгівля

У 1904 році вийшла „Довідкова книжка для Харківської єпархії” секретаря Харківської Духовної консисторії Івана Самойловича. Він подає з іншими різними відомостями і список церковних старост. Частіше всього цими старостами були купці. Вони ж за свою службу нагороджувалися срібними і золотими медалями. Церкви володіли в місті певною нерухомістю, а за містом піхотною і сінокісною землею.

Воскресенська церква мала в місті 13 лавок, староста Лука Харченко. 5 лавок мала Миколаївська церква, староста Михайло Богатирьов. Соборно-Преображенська церква мала одну лавку, староста Павло Харитоненко.

Цей список можна було продовжувати довго. Безпосередньо в церквах теж йшла торгівля церковною атрибутикою. Безпосередня участь в торгівлі священикам і членам їх сімей заборонялась. Ось приклад торгівлі свічками в Іллінській церкві.

времни свого поступленія къ сей Ильинской церкви, каждый на своей седмицѣ продавали собственныя свѣчи, приготовляемыя ихъ женами, а сколько дохода получали отъ продажи они не знаютъ, но полагають, что не болѣе 15 руб. въ годъ. На докладѣ Консисторіи Христофоръ написалъ: „такое извиненіе сихъ священниковъ ни мало не служитъ къ оправданію, какъ потому, что невѣдніемъ закона никто не долженъ отговариваться, а кольми паче священнику Левандовскому, яко присутствующему въ Сумскомъ духовномъ правленіи, которо-

Торгівля засобами пересування

Це була вигідна торгівля. Перед самою революцією в Сумському повіті нараховувалося більше 200 автомобілів. Автомобілі поступово витіснили з вулиць візників (в народі їх

называли Ваньками). Торговлею машинами занимались Кайданський і Погуляйченко.

ВЕЛОСИПЕДНАЯ МАСТЕРСКАЯ
Г. М. САЛЬМАНЪ,
доводит до свѣдѣнія почтеннѣйшей публики г. Сумъ и его окрестностей, что къ предстоящему сезону получены всевозможныя части и принадлежности **ДЛЯ РЕМОНТА ВЕЛОСИПЕДОВЪ**, а также при мастерской даются **ВЕЛОСИПЕДЫ НА ПРОКАТЪ** лучшихъ фабрикъ. Принимается эмалировка рамъ фабричнымъ способомъ. Всѣ работы выполняются добросовѣтно, аккуратно и за умѣренную цѣну.
5-1. Съ почетомъ Сальманъ.

„П-во Проводникъ“
Сумское отдѣленіе.
ТРЕБУЙТЕ
ВСЕМІРНО-ПОБѢЖДАЮЩІЯ АВТОМОБИЛЬНЫЯ ШИНЫ
„КОЛУМБЪ“
1-1

1897 г.

1897 г.

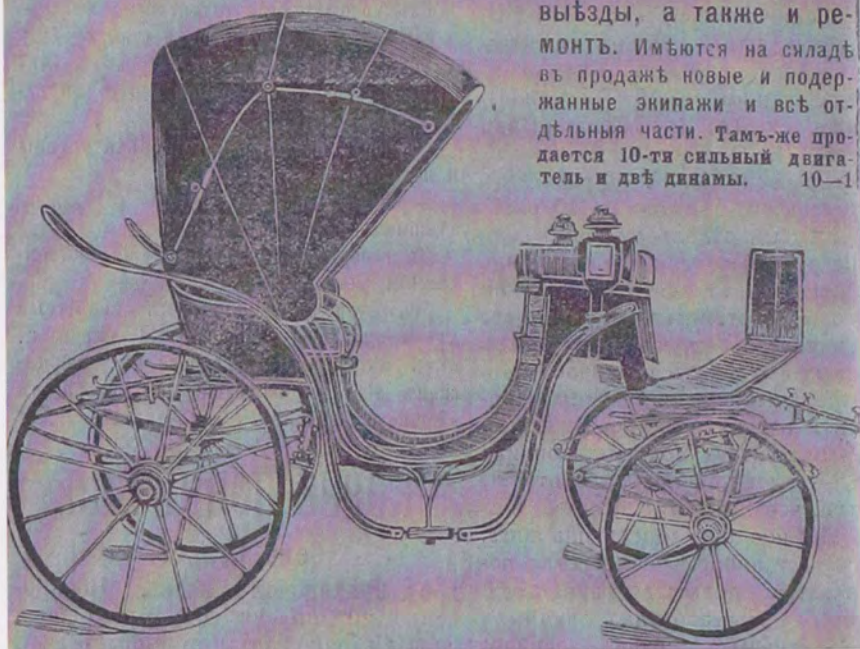
ТОВАРИЩЕСТВО
РУССКО-ФРАНЦУЗСКИХЪ ЗАВОДОВЪ

резинового, гуттаперчевого и телеграфнаго производствъ подъ фирмою

„П Р О В О Д Н И К Ъ“,

Въ каретномъ заведеніи Н. С. ЧИХИЧИНА

производится приемъ заказовъ на всевозможные выѣзды, а также и ремонтъ. Имѣются на складѣ въ продажѣ новые и подержанные экипажи и всѣ отдѣльныя части. Тамъ-же продается 10-ти сильный двигатель и двѣ динамы. 10—1

Автомобили „МИТЧЕЛЬ“

модели 1912 года,

лучшіе автомобили для всякихъ дорогъ и во всякую погоду.

Дубль-фаэтонъ, 4 цилиндра, 30 силъ, двойное зажига-
ніе, вполнѣ оборудованъ, франко ст. назначенія

4000 руб.

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ ЭДУАРДЪ КАЙДАНСКІЙ.
КОМЦЕССИОНЕРЪ

Г. СУМЫ. ХАРЬК. ГУБ.

Прейсъ-курантъ по востребованію.

ТОВАРИЩЕСТВО

ПРОВОДНИКЪ

РЕКОМЕНДУЕТЪ:

Снѣгъ Наилучшее украшеніе для елки. Несгораемый.

Игрушки мечи, куклы, акъри, диаволо, wolo и др.

Галоши патентованныя самыя лучшія въ мірѣ.

Линолеумъ обыкновенный, сквозной.

КЛЕЕНКИ, СКАТЕРТИ, ДОРОЖКИ

и разныя резиновыя издѣлія.

Фабричный магазинъ въ Сумахъ.

Эдуардъ Кайданскій,

г. Сумы. Харьк. губ.

Представительство и складъ автомобилей и всѣхъ принадлежностей для спорта.

Американскіе
автомобили.

„Митчель“

30 силъ, 4 цилиндра, двойное зажиганіе, 5 мѣсть, 4000 руб

Модели
1912 г.

„Фордъ“

22 силы, 4 цилиндра, двойное зажиганіе, 5 мѣсть, 2675 руб.

„Дарракъ“

автомобили извѣстнаго французскаго завода съ патентованными безклапанными моторами и червячной передачей.

Моторныя лодки

собственнаго производства съ бензиновыми моторами отъ 2 до 8 силъ. Винтъ съ поворотными лопастями для передняго и задняго хода. Зажиганіе магнетъ. цѣны отъ 350 р.

Торгівля квітами

Господарство В. І. Перковича „Експорт”

Квітами, деревами, кущами, насінням торгували: Віктор Юліанович Перкович, Р. Ф. Безуглов, А. А. Аболтин, В. М. Корвай.

Торгівля залізом, фарбою та будівельними
матеріалами

ЖЕЛЪЗНО-СКОБЯНАЯ ТОРГОВЛЯ

НАСЛѢДНИКОВЪ

А. І. БОГАТЫРЕВА.

ВЪ г. Сумахъ Харьк. губ.

На Соборной улицѣ, въ собств. домѣ.

ПРОДАЖА: Сибирскаго желѣза, листовой и прутовой красной и желтой мѣди, олова, свинца, цинка, трубъ газовыхъ, гасекъ, шайбы, болтовъ съ гайками и заклепокъ паровичныхъ, вализковъ, тисковъ и наковальней англійскихъ, гвоздей проволочныхъ и сибирскихъ, кожаныхъ, резиновыхъ и цѣпковыхъ ремней, вибрасывающихъ, спиральныхъ и прѣяныхъ резиновыхъ рукавовъ; большой выборъ резины въ пластинахъ, листового стекла, тиглей графитныхъ, вилъ свекловичныхъ, кузнечныхъ, столярныхъ и слесарныхъ инструментовъ, дверей и оконныхъ приборовъ, ружей, карабиновъ, револьверовъ, пороха, дроби и всѣхъ охотничьихъ принадлежностей.

Самоваровъ, кофейниковъ, подносовъ, чайниковъ, мѣдной и эмальированной посуды, умывальниковъ, кроватей, матрацевъ, экипажныхъ принадлежностей.

Камней англійскихъ топяльныхъ, рижской колесной мази, цемента порландскаго, алебастра золотого, бѣлизны свинцовыхъ, сурика желѣзнаго и гончарнаго, клею столярнаго, буры голландской, муми, охри и мѣдяки французской и прочихъ товаровъ по самымъ утѣреннимъ цѣнамъ.

МАГАЗИНЪ

**ЖЕЛЪЗНЫХЪ СКОБЯННЫХЪ ТОВАРОВЪ,
АНГЛІЙСКИХЪ и НѢМЕЦКИХЪ ИНСТРУМЕНТОВЪ**

Михаила Ивановича Богатырева.

въ Сумахъ, Соборная ул.

**СПЕЦІАЛЬНЫЙ МАГАЗИНЪ
КРАСОКЪ и ОБОЕВЪ
Я. А. ОШАТАНКА**

изъ г. СУМАХЪ, Харьковской губернии.

Скоровысыхающія масляныя краски собствен. завода,
сухія краски.

Петербургскіе и Московскіе обои, золоченые и черные багеты, готовые
рамы, оконныя карнизы и розетки.

ЦѢНЫ УМѢРЕННЫЯ.

ФАБРИКА

МАСЛЯНЫХЪ СКОРО-ЗАСЫХАЮЩИХЪ КРАСОКЪ

**и
МАГАЗИНЪ**

И. Ф. СУСЛОВА,

ВЪ СУМАХЪ,

Соборная улица, противъ магазина Грошеваго.

БАКАЛЕЙНЫЕ, МОСКАТЕЛЬНЫЕ и КОНДИТОРСКИЕ ТОВАРЫ.

ЧАЙ ор. К. и С. ПОПОВЫХЪ, ВОГАУ и К^о, Василия ПЕРЛОВА съ сын. и др. Фирмъ.

ВИНА: Бр. ЕЛИСЬЕВЫХЪ, ДЕПРЕ, СОКОЛОВА, ТОТИНА
и ДЕПАРТАМЕНТА УДѢЛОВЪ.

Водна **НОВОСИЛЬЦЕВА** и др. заводовъ.

ГASTРОНОМИЧЕСКІЯ ЗАКУСКИ.

БОЛЬШОЙ ВЫБОРЪ ОБОЕВЪ:

С.-Петербургскихъ и Московскихъ фабрикъ отъ 12 к. за кус. и дорожо,
СУХИХЪ и МАСЛЯНЫХЪ КРАСОКЪ.

РАМОЧНЫЙ ВАГЕТЪ и приѣмъ заказовъ на багетныя рамы.

Иванъ Іоновичъ ПАНЕВИНЪ.

ПРИИМАЮ ЗАКАЗЫ

**НА ПРИГОТОВЛЕНІЕ МАСЛЯНЫХЪ и СУХИХЪ КРАСОКЪ
по англійскому способу.**

Въ магазинъ моемъ имѣются

ГОТОВЫЯ КРАСКИ и ОБОИ

всѣхъ сортовъ.

Цѣны на 1893 годъ значительно понижены.

Г. СУМЫ, Николаевская ул., д. Савича.

Извѣщеніе
ИЗЪ МАГАЗ. И. Ф. СУСЛОВА ВЪ СУМАХЪ
 Настоящимъ извѣщаю многоуважаемыхъ покунателей, что
 мой магазинъ красокъ, обоевъ, багетъ и малярныхъ принад-
 лежностей, находивш на Соборной ул., въ д. Люминарской
съ 10 сентября 1912 г. ПЕРЕВЕДЕНЪ
 на Нижне-Соборную ул., позади собора и 1-й женской гимназии, въ собствен-
 ный домъ, куда покорнѣйше прошу обращаться съ требованіями.
 Имѣются въ громадномъ выборѣ **ОБОИ**. Краски лучшаго
 качества только своей фабрики. 10-7

И. Ф. Сулова (посередині) на Нижній Соборній вулиці біля свого магазину

Электро-химическая фабрика
масляныхъ скорозасыхающихъ красокъ

Т. А. Блохъ Н-ки и М. Я. Зейгермахеръ.

большой выборъ **О Б О Е В Б** новѣйшихъ рисунковъ,

← **БАГЕТЫ** →

для самыхъ роскошныхъ рамъ,

художественныя краски, масляныя и акварельныя

Магазинъ, на Соборной ул., противъ Собора.

Зейгермахеръ.

Городъ Сумы, Засумская улица, № 1.

ЛѢСНОЙ СКЛАДЪ

Л. Н. ХАРЧЕНКО

ИМѢЕТСЯ БОЛЬШОЙ ЗАПАСЪ.

ЦѢНЫ УМѢРЕННЫЯ.

Г. СУМЫ.

ЛѢСНОЙ СКЛАДЪ

И. П. ЧЕМАРЕВА.

ИМѢЕТСЯ БОЛЬШОЙ ЗАПАСЪ.

МАГАЗИНЪ
ИВАНА АЛЕКСАНДРОВИЧА
ШТРАНДТМАНЪ

въ г. Сумахъ.

Продажа разной мебели: Вѣнской, Варшавской, Московской
и собственныхъ мастерскихъ. Шорные и сѣдельные товары
собственной мастерской.

Городъ СУМЫ.

Соборная улица, даль наслѣдниковъ Скрыпиченко.

Ф. Ф. КАФКА.

**Складъ земледѣльческихъ орудій и
техническихъ принадлежностей**

какъ-то: ремни—кожаные, верблюжіе, пеньковые, краин,
винтики, резиновыя издѣлія, азбестъ, талькумъ, ариометры,
сахаріометры, монотометры, электрическія принадлежности,
устройство телефоновъ, электрическіе звонки и пр. и пр.

Продажа плуговъ разн. системъ, бороны, экстерпаторы,
сѣялки ручныя, конныя рядовыя и разбросныя, жатвен-
ныя машины, конныя грабли, молотилки конныя, по-
стоянныя и перевозныя, соломорѣзки и корнерѣзки,
мельницы и пр. и пр.

Въ посудно-ламповомъ магазинѣ
С. Г. Залавскаго (бывш. Д. Р. Козлова)

Соборная улица, домъ Сазанова, № 3—5

По случаю предстоящаго ремонта магазина и перехода въ другое помѣщеніе
съ 12 марта сего 1913 года

всѣ товары безъ исключенія ПРОДАЮТСЯ

съ большой скидкой за наличный расчетъ.

1431 5—1

МАГАЗИНЪ
ФАРФОРА, ФАЯНСА, ХРУСТАЛЯ,
ЛАМПЪ И ЛАМПОВЫХЪ ПРИНАДЛЕЖНОСТЕЙ,
ЭМАЛИРОВАННОЙ ПОСУДЫ РУССКИХЪ И ПНОСТРАННЫХЪ ФАБРИКЪ
ИВАНА ИВАНОВИЧА РЕНЬЕНЪ
ВЪ СУМАХЪ.

ЦѢНЫ НАЗНАЧЕНЫ БЕЗЪ ЗАПРОСА И УСТУПКИ.

ЛИКВИДАЦІЯ съ 7-го Сентября

магазина бывш. **В. А. РОДИОНОВА**

г. Сумы, Соборная улица

Лампы, посуды, столовые и чайные сервизы, самовары, ножи,
вилки, кровати, мельхиоров. вещи и др. хозяйствен. вещи

— Все съ большой скидкой. —

Торговля галантерейными товарами, костюмами,
капелюхами

МАГАЗИНЪ
ГОТОВОГО ПЛАТЯ И ПРИЕМЪ ЗАКАЗОВЪ.
С. ШОЛОМОВИЧЪ.

ЦѢНЫ УМѢРЕННЫЯ.

Городъ Сумы, Соборная улица.

СПЕЦІАЛЬНЫЙ МАГАЗИНЪ ГОТОВОГО ПЛАТЯ ШОЛОМОВИЧА,
въ Сумахъ, Соборная ул., д. Кулишова, противъ Собора.

МОДНО-ГАЛЛАНТЕРЕЙНЫЙ МАГАЗИНЪ
И. А. САРДОВСКАГО.

Въ Сумахъ, Соборная улица, домъ Кравченко.

Рядомъ съ магазиномъ Жуновскаго.

ЛЕНТЫ, Кружева, ТЮЛЬ, Вуали, КОСЫНКИ, Чулки, ПЕРЧАТКИ,
Зонтики, КОРОЕТЫ, Сорочки, ГАЛОТУХИ, Залонки и проч. модно-гал-
лантерейный товаръ.

ОБУВЬ ВАРШАВСКАЯ и ВѢНСКАЯ.

ГОРОДЪ СУМЫ.

Воскресенская ул.

МАГАЗИНЪ ГОТОВАГО ПЛАТЯ
ЗАРЕМБЫ.

МОДНЫЙ И ГАЛЛАНТЕРЕЙНЫЙ МАГАЗИНЪ
Филиппа Григорьевича ПОСТОРНАКОВА
ВЪ СУМАХЪ.

Продажа модныхъ и галлантерейныхъ товаровъ, какъ-то: кружева, ленты, въязыльные нѣты, свѣчи, образа, тюль, перчатки, галстухи, оборки, прошивки, зонты, шляпы, рубахи, чулки, носки, крѣпъ, газъ, шерсть, гарусъ, канва, бумага, шелкъ и все принадлежности для дамскихъ рукодѣлій, синька, тесьма, пуговицы, шнурки, щетки, платки, резина, вушаки, ремни багажные, нитки, корсеты, салфетки, гребни, клеенка, косметическiе товары, серебряныя и золотыя вещи, мужская, дамская и дѣтская обувь и прочiе модныя и галлантерейныя товары.

Новости Шляпъ

привезены мною въ большомъ выборѣ

М. Б. ШУРИКЪ.

Соборная улица, домъ Альтшулера.

МАГАЗИНЪ

Василія Григорьевича

САФРОНОВА.

МОДНЫЕ ГАЛЛАНТЕРЕЙНЫЕ ТОВАРЫ,

ЗОЛОТЫЯ И СЕРЕБРЯНЫЯ ВЕЩИ,

БЛАГОВОННЫЕ ТОВАРЫ.

СПЕЦИАЛЬНЫЙ МАГАЗИНЪ

МУЖСКОЙ, ДАМСКОЙ и ДѢТСКОЙ ОБУВИ.

ПРИЕМЪ ЗАКАЗОВЪ.

МУЖСКОЕ. ДАМСКОЕ БѢЛЪЕ:

шляпы, шапки, фуражки, чемоданы, сундуки, сакъ-де-воажи и проч.

ВЪ СУМАХЪ.

Гор. Сумы, Соборная улица.

МАГАЗИНЪ

МАНУФАКТУРНЫХЪ ТОВАРОВЪ

И. М. ТУЛУКОВА.

ВЪ МАГАЗИНЪ Т-ВА „ОБУВЬ“

ПОЛУЧЕНЪ ГРОМАДНЫЙ ВЫБОРЪ
ЛѢТНЕЙ ОБУВИ ВСЕВОЗМОЖНЫХЪ
ФАСОНОВЪ, А ТАКЖЕ И ДЛЯ
СПОРТА.

ЦѢНЫ НЕ ДОРОГІЯ.

ВАРШАВСКІЙ МАГАЗИНЪ

ГОТОВАГО МУЖСКАГО И ДАМСКАГО ПЛАТЬЯ
И ПРИЕМЪ ЗАКАЗОВЪ

Н. Л. СОТНИКОВА.

ВЪ Г. СУМАХЪ.

Михаилъ Ивановичъ

ДЪЯКОВЪ

въ Сумахъ, близъ Собора.

МОДНО-ГАЛАНТЕРЕЙНЫЕ ТОВАРЫ,
обувь, бѣлье мужское и дѣтское, резиновыя галоши и прочіе
товары лучшаго качества.

ПРОДАЖА ПО САМЫМЪ ДЕШЕВЫМЪ ЦѢНАМЪ.

Въ магазинъ РУДИКА

(Вокзалъ Сумахъ и Лавочка)

ПОЛУЧИЛСЯ КРАСИВЫЙ ВЫБОРЪ

ЭЛЕГАНТНЫХЪ КОСТЮМНЫХЪ И ПАЛЬТОВЫХЪ

СУКОНЪ.

МАГАЗИНЪ

ЮСИФА ДАВИДОВИЧА АЛЬТШУЛЕРА

въ городѣ СУМАХЪ.

по Соборной улицѣ, въ собственномъ домѣ.

(Фирма существуетъ съ 1860 г.)

ПРОИЗВОДИТЬ ПОСТОЯННУЮ ТОРГОВЛЮ,

ВЪ ЛУЧШЕМЪ ВЫБОРѢ СЛѢДУЮЩИМИ ТОВАРАМИ:

Мануфактурные: драгъ, сукно, трико, касторъ, фланель, одѣяла, платки, бархатъ, кашемиръ, разныя шелковыя и шерстяныя матеріи, холстъ русскій и голландскій, ситцы, парусины и проч.

Галантерейные: перчатки, галстуки, банты, косметическіе товары, мельхіоровыя издѣлія, готовое мужское и дамское бѣлье, обувь: мужская, дамская и дѣтская, чулки, носки, зонты: мужскіе и дамскіе и пр.

Часы лучшихъ фабрикъ. Золотыя серебряныя и брилліантовныя вещи.

Большой выборъ готового мужскаго, дамскаго и дѣтскаго платья, а именно: костюмы плащачные, сюртучные и визитные, пальто, шубы, ретонды, а также разнородные мѣховыя товары.

При магазинѣ приемъ заказовъ на готовое мужское и дамское платье, подъ наблюдениемъ специальныхъ мужскаго и дамскаго закройщиковъ.

ЦѢНЫ САМЫЯ УМѢРЕННЫЯ.

МАГАЗИНЪ I. Д. АЛЬТШУЛЕРЪ

ВЪ СУМАХЪ,

собственный домъ, Соборная улица.

торговля мануфактурными, галантерейными и мѣховыми товарами.

Обувь, бѣлье, готовое платье; золотыя, серебряныя и брилльян-
товыя вещи.

При магазинѣ видѣются два обычныхъ закройщика для приема заказовъ мужскаго
и дамскаго платья.

Салонъ дамскихъ шляпъ

М. П. „ЖОРЖЕТЪ“ перемѣщенъ

по Николаевской ул., д. Штейнера во дворъ.

Принимаетъ заказы и передѣлки какъ осеннихъ, такъ и мѣховыхъ шляпъ,
мудръ и горжетокъ.

Прежде чѣмъ купить гдѣ либо шитья по батисту нужно зайти въ
галантерейный магазинъ

К. П. Могиленко.

Воскресенская ул. подъ Сумской Гостинницей. Всегда громадный выборъ
и крайнѣ дешевыя цѣны шитья и другихъ галантерейныхъ товаровъ

2—2

МАГАЗИНЪ ДЛЯ ПРИЕМА ЗАКАЗОВЪ

Мужскаго форменнаго и статскаго платья

Б. Д. КЛАССЪ

Воскресенская ул. рядомъ съ гостин. Грандъ-Отель.

Доволю по свѣдѣнн г. г. заказчиковъ, что къ **настоящему лѣтнему сезону** мною полученъ большой выборъ матеріаловъ **лучшихъ** Русскихъ и заграничныхъ фабрикъ. Заказы исполняются, какъ изъ собственныхъ матеріаловъ, равно и изъ матеріаловъ г. г. заказчиковъ. **въ точности по новѣйшимъ фасонамъ** послѣднихъ журналовъ: Парижа, Лондона и Вѣны, подл личнымъ моимъ наблюдениемъ, за, что удостоены Большой серебряной медалью и почетнымъ Парижскимъ дипломомъ.

Съ почтеніемъ *Б. Классъ.*

10—2.

Въ Шляпномъ Магазинѣ А. П. Калугиной Соборная ул., д. Копылова,
противъ магазина Машко,

полученъ къ сезону большой выборъ модныхъ шляпъ: **ДАМСКИХЪ, ДѢТ-
СКИХЪ и ФОРМЕННЫХЪ,** и за **ПРЕКРАЩЕНІЕМЪ** торговли назначена
съ 25 апрѣля **ЛИКВИДАЦІЯ ВСЕГО ТОВАРА** по **ОЧЕНЬ ДЕШЕ-
ВЫМЪ ЦѢНАМЪ.** Съ почтеніемъ *А. П. Калугина.*

Йосип Давидович Альциулер стоїть біля дверей свого магазину. Він був розстріляний радянською владою. Його сестра Зоя Давидівна Альциулер випускниця Петербургської консерваторії виступала на більшовицьких концертах, але у квітні 1933 року померла від голоду. На Петропавлівському кладовищі на єврейській ділянці є могили всієї родини.

МОДНЫЙ И ГАЛЛАНТЕРЕЙНЫЙ МАГАЗИНЪ

Фил. Григ. ПОСТОРНАКОВА

въ г. Сумахъ, Харьков. губ.

ПРОДАЮТСЯ МОДНЫЕ И ГАЛЛАНТЕРЕЙНЫЕ ТОВАРЫ.

каждо-то: кружева, ленты, вычальные платья, сѣтки, образы, тали, перчатки, галстуки, обертки, брошюны, зонты, шляпки, рубахи, чулки, носки, крош, газы, шерсть, гарусъ, вѣсны, бумага, мода и всѣ принадлежности для дамскихъ рукодѣлій, сумки, тосама, юговица, сумки, шиты, платки, рюшны, кушаки, ремни багажные, нитки, корсеты, салфетки, грѣбки, вѣсны, косметическія товары, серебряныя и золотыя вещи.

Мужская, дамская и дѣтская обувь и прочіе модныя и галлантерейныя товары.

Моды шляпъ дамскихъ и дѣтскихъ **Д. Г. ПИСКУНОВА.**

Принимаетъ заказы и передѣлки. При шляпномъ магазинѣ имѣются въ большомъ выборѣ чулки и носки, а также принимаются заказы и надвязка.

Сумы. Монастырскій пер. Д. Бенсона.

Южно-Россійское Коммиссіонерство

мужскаго, дамскаго и дѣтскаго готоваго платья и складъ мѣховыхъ и суконныхъ товаровъ

Андрей Кирилловича КОВАЛЕНКО,

въ г. Сумахъ, Харьк. губ. Телефоны: Готоваго платья № 39
Мануфактуры № 247.

На Воскресенской ул. два магазина, домъ Соломатина и Мануфактурная торговля оптово-розничная на Базарной пл. въ корпусѣ городскихъ зданій подъ №№ 9, 10 и 11.

За производство готоваго платья и чистоту работы мною получена въ Мариупольской выставкѣ въ 1909 г. 1-й степени ЗОЛОТАЯ МЕДАЛЬ.

Мануфактурный магазинъ бывш. М Я Ц К О

О Т К Р Ы Т Ь.

Производится

окончательная

ЛИКВИДАЦІЯ

ВСЕГО ТОВАРА.

ПРОДАЕТСЯ ОБСТАНОВКА
МАГАЗИНА.

Суконно-мануфактурный магазинъ
 Т-ва П. ТИЩЕНКО и Г. КУЛИШОВЪ,
 и приемъ заказовъ мужскаго платья Лифшицъ.
 Соборная ул., домъ Копылова.

Колишній магазин Тищенка і Кулішова побудований в стилі „Модерн”. Тищенко дав кошти на будівництво Пантелеймоновської церкви на Роменській вулиці.

Оптово-розничний магазинъ
П. Г. ЧЕРНЯЕВА въ Сумахъ.
 На первой недѣль Великаго поста назначаетъ
Дешевую распродажу.
 ГРОМАДНЫЙ ВЫБОРЪ ОСТАТКОВЪ
 сукна, шовта, шовта, шовта и пр. Сумажныя ткани.
 ЕЖЕДНЕВНОЕ ПОЛУЧЕНИЕ
 СЕЗОННЫХЪ НОВОСТЕЙ.

ОБУВЬ
Т. Д. Е. П. ЧИГРИНЪ и К^о
 Сумы
 Въ большомъ выборѣ женная и прочная.
 Новостя сезона.
 Цаны недорогія

Магазинъ Бр. ЧИГРИНЫХЪ
Рядомъ съ соборомъ.
 Въ теченіе первой недѣли Великаго Поста
 съ 25 февраля по 3 марта

ДШЕВУЮ ПРОДАЖУ
 ПО ВСЕМА НИЗКИМЪ
ЦѢНАМЪ

ОБУВИ

Т. Д. М. и Ж. СОЛОМОНОВЫ въ г. Сумахъ.

Предлагаютъ обувь
 лучшихъ фирмъ и
 новѣйшихъ фасо-
 новъ.

Цѣны вѣе конкур-
 ренціи.

Открытъ магазинъ для приема заказовъ мужскаго, дамскаго и военнаго платья,
 какъ изъ собственнаго матеріала, русскихъ и заграничныхъ фабрикъ,
 такъ и изъ матеріала Г.г. заказчиковъ.

Д. С. ЖИВИЦА. и Х. Ф. УСИКЪ.

Г. Сумы, домъ Крюгера, по Воскресенской ул. рядомъ съ кондитерской.

5—2.

Торгівля продовольчими товарами

Г. Сумы, Воскресенская улица,
 БУЛОЧНАЯ И КОНДИТЕРСКАЯ
А. Ф. КРИГЕРЪ.

Въ китайскомъ чайномъ магазинѣ

Воскресенская улица.

Въ виду того, что съ 5-го декабря чай, кофе и ка-
 као будетъ продаваться безъ преміи
 вещи, имѣющіяся на распродаются по своей цѣнѣ.

ТОРГОВЛЯ

Ивана Ильича Коптева.

ВЪ СУМАХЪ.

Чай, сахаръ, кофе, шикорин, миндаль, рисъ, крупы: перловня, ман-
нья, саго, макароны, мука крушчатая, горошекъ, изюмъ, крах-
маль и проч. Разные кондитерскіе товары, конфекты, мармеладъ,
карамели, пряники, фрукты, шеколады и проч.

Табакъ, сигары и папиросы. Благосонные и косметическіе товары. Игральныя карты и иглы. Вина
поставщика изъ Высочайшему двору И. Ф. Дебре. Специальныя водки ликеры Штреттера, водер-
ныя вина, водка, уксусъ. Искусственныя минеральныя и фруктовыя воды. Разныя заграничныя га-
строномическія закуски: гомары, паштетъ, рыба: соль, алоэ, лососина американская, томать, сои,
трюфель, пивуа, перецъ Казанскій, сардины, сельди Англійскія, Норвежскія, Голландскія, сыръ
Швейцарскій, Голландскій, чеддеръ и зеленый, остринна маринов., кильза Резальская и проч.

Канцелярскія принадлежности: бумага, карандаши, ручки, конверты, резина, сур-
гучъ, чернила и проч. Сусальное черкочное золото, серебро, двойникъ, паталъ,
бронзовый порошокъ.

Краски: готовыя, тертмя, масляныя Московскаго фабриканта Г. Ф. Киббель.
Всѣхъ сортовъ сухія краски: мѣдянка французская, бѣлила, сурикъ, охра,
мумія, умбра, лазорь, кроунъ, баганъ и пр. Рижская колесная мазь Тальгейская.

Бура, нашатырь, олово, канифоль, смола шведская, колотъ, редовина, стекло Мальцевъ, сода,
масло деревянное, олсонафтъ, цементъ Портландскій, бумага фатильная, алея столарный, картонъ,
свѣчи стеариновыя, салыны, мыло, керосинъ и проч. Шпалатъ, ловаты и рогожи.

По весьма выгоднымъ цѣнамъ, за наличныя деньги.

Заведенія искусственныхъ минеральныхъ водъ.

Кнеффера провиз. Г. Сумы, Покровск. ул., д. Пирогова. **Сми-
чинскаго** провиз. Г. Сумы, Соборн. ул., д. Сурогной.

МАГАЗИНЫ І. С. КУНИЦЫНА,

ВЪ СУМАХЪ.

1-й магазинъ на Соборной улицѣ, противъ городского сквера и 2-й по
Воскресенской улицѣ подъ гостиницей „Сумы“. Бакалейные, колоніальныя,
пшечбумажныя, кондитерскіе, мыльные и мучныя товары. Разныя масла и
керосинъ. Вина: заграничнаго торговаго дома Леле и придворнаго поставщика
К. Ф. Дебре, южнаго берега Крыма: вина Воронцова, Департамента Удѣ-
ловъ, князя Голицына, торговаго дома Вастель и придворнаго поставщика
Соколова. Торговля производится: оптомъ и въ розницу. Магазины снаб-
жены большимъ и разнообразнымъ выборомъ товаровъ. Товаръ получается
безпрерывно изъ первыхъ рукъ. Цѣны самыя аккуратныя.

Городъ Сумы, Базарная площадь.
СОЛЯНОЙ СКЛАДЪ
Высочайше утвержденного Общества
ДЛЯ РАЗРАБОТКИ СОЛИ ВЪ ЮЖНОЙ РОССИИ.
ИМЪЕТСЯ ВСѢХЪ СОРТОВЪ СОЛЬ
НИЖЕ УМѢРЕННЫХЪ ЦѢНЪ.

Ось він цей соляний склад сьогодні

Інші магазини

Магазинъ
І. С. Дубинкера,
часы, золотыя, се-
ребряныя, и раз-
ныя вещи для по-
дарковъ.
г. Сумы, уголъ Соборной ули-
цы и Покровской площади.

музыкальный „МУЗЫКА“ магазинъ
Прокатъ нов. піакико по умѣреннымъ
— цѣнамъ —
Соборн. ул.
Г. СУМЫ

Продажа піанино
лучшихъ фабрикъ Шредеръ, Мюльбахъ,
Оффенбахеръ и Маркаръ по фабрич.
цѣнамъ. Допускается разсрочка платежа.

Полученъ громадный выборъ
Граммофоновъ
новѣйшихъ конструкций. Пластинки въ
большомъ выборѣ

всевозможные музыкальные инструменты и ноты.

Принимаются для исправленія всевозможные музыкальные инструменты и граммофоны.

В магазині музика продавалися квітки на різні концерти артистів, що виступали в Сумах.

Оружейно-Велосипедный магазинъ Б. ВИТКОВСКИЙ.

Собор. ул. д. Люми-
нарскаго № 2-3,
телефонъ № 306,
Единственный ма-
газинъ велосипе-
довъ въ Сумахъ.
Большой выборъ
„Россия“ „Дуксъ“
и „Гумбергъ“ отъ
100 и до 200 руб.
Допускается раз-
срочка.
Охотничьи ружья, револь-
веры дорожъ дробь и проч.
4--2.

Торгові вулиці м. Суми

Ні ярмаркова, ні базарна торгівля не могли задовольняти постійні потреби сумчан і тому зосередженням щоденної торгівлі стали центральні вулиці. До них відносилися Соборна, Нижня Соборна, Воскресенська, Нижня Воскресенська. Менше мали магазинів Петропавловська, Миколаївська, Іллінська, Троїцька, Суджанська, Холодногорська. На цих вулицях були магазини, що торгували хлібом, сіллю, милом, віниками та іншим дріб'язком. З реклами ви вже познайомилися з розташуванням цих магазинів на центральних вулицях. Йшов час і змінювалися власники будинків і орендарі магазинів. Ось перед вами списки одних та інших з архівних документів 1910-1917 рр.

Воскресенська вулиця

Тут були аптекарський магазин Помазана, аптечний магазин Григулевича проти кінотеатру „Міраж“, майстерня по ремонту карет Г. Б. Слуцької, готель Куракіна, фотосалони В. А. Крюгера, С. М. Ленкера, Д. С. Живиця та Х.Ф. Усик в будинку Крюгера займалися пошиттям одягу, а Могиленко шив одяг у підвалі

Гранд Готелю. Михайловський в будинку проти пошти ремонтував годинники. Скіделло мав лавку в будинку Сафронова, Бурштейн Йосип Янкелевич і Биховський Гірш Абрамович – в будинку Копилова, №2.

Будинок Кригера Адольфа і Августа Федоровича, де була велика кондитерська

Тут був кінотеатр „Міраж”

Колишня садиба Бенсонів

Вигляд вулиці Воскресенської

Починалася вулиця будинком Копилова, де розташовувався магазин Ярцева і готелем Чикина, а закінчувалася Воскресенською церквою

Соборна вулиця

СУМЬ. Соборная улица

Сумы. — Соmу. № 1.
Соборная улица.

Зі списку купців міщан і ремісників (ДАСО. ф. 1, оп. 1, спр. 77) ми дізнаємося, що на Соборній вул. були орендарями: Тиханков Митрофан Іванович орендував приміщення в будинку

Овчарова, Ревякін Павло Пилипович – в будинку Кравченка, Склярів А. С. – в будинку Кравченка, Відененко А. М. – в будинку Курносова, Склярів С. Н. – в будинку Копилова. Альтшулер Абрам Йосипович мав магазин по Соборній №4.

Списки власників будинків і сплата ними податку

Соборна вулиця

Копилов Дмитро Дмитрович, 4000/240 (перше число – вартість будинку, друге – сплата податку). Гапченко Спиридон Савич, 2000/120. Сазонов Іван Єгорович, 4000/240. Сафронова Софія Василівна, 3000/180. Альтшулер Йосип Давидович, 4000/240. Сафронова Пустинь, 4000/240. Богатирьови Олексій і Борис Олександровичі 4000/240. Андерсон Людмила Андріївна, 4000/240. Кронград Іван Іванович, 2000/120. Скубенко Микола Іванович, 7000/420. Попова Олена Дмитрівна, 3000/180. Медведєв Володимир Володимирович, 1300/78. Бочарова Олександра Іванівна, 2000/120. Кравченко Максим Порфірович, 8000/480. Коптева Марія Олександрівна, 3000/180. Богатирьов Михайло Іванович, 3000/180.

Воскресенська вулиця

Гапченко Єлизавета Яківна, 4400/264. Бармінови Михайло Тимофійович, Ірина Олексіївна, 2500/150. Соломатін Андрій Олександрович, 4000/240. Кулаков Григорій Романович, 150/90. Лисенко Іван Федорович 200/12. Гривцов Степан Якович, 2500/150. Копилові Микола, Іван, Сергій, Григорій і Марія Івановичі, 6000/360. Сидоров Іван Миколайович, 3000/180. Курочкин Петро Михайлович, 1000/60. Сафонов Василь Григорович, 6000/360. Левченко Іван Іванович, 3000/180. Бенсон Анна Іванівна, 3500/210. Бирченко Федір Васильович, 500/30. Ладний Іларіон Кирилович 2200/132. Кафка Анна Германівна, 2000/12.

Монастирський (Терезова) провулок

Курносови Іван Андрійович і Олексій Івановичі, 5000/300.
Мюллер Яків Петрович і Крюгер Марія Яківна, 4000/240.
Черняєв Павло Григорович, 3000/180. Кулаков Григорій
Пилипович, 3000/180.

Суругінський (9-го Травня) провулок

Богатирьови Микола, Капітолїна, Антонина Олександровичі,
4000/240. Величко Сергій Дмитрович, 2500/150. Бер Ольга
Вельгельмівна і Фридрих Густович, 1500/90. Шепеленки Дарія
Григорівна і Варвара Андріанівна, 1000/60. Скрипниченко Леонід
і Євген Федоровичі, 6000/360. Іванова Анастасія Дмитрівна і
Радіонов Василь Петрович, 100/6.

Нижня Воскресенська вулиця

Кулішов Григорій Григорович, 4000/240. Грек Іван Єфремович,
3000/180. Кононенко Павло Васильович і його дружина Олена
Федорівна, 3000/180. Кононенко Павло Васильович, 750/45. Радько
Гнат Андрійович 1500/90. Месеняшин Абрам Янкелевич, 1000/60.
Вишняк Хаїм Гершковіч, 1000/60. Воробйов Микола Терентійович,
400/24. Альтшулер Йосип Давидович, 1000/60. Рубан Іван
Герасимович, 500/30. Величковський Василь Іванович і його
дружина Матрона Пилипівна, 1000/60. Берестовський Яків
Іванович, 500/30. Чорний Семен Капітонович, 500/30. Хомовський
Михайло Григорович і Гребченко Петро Дмитрович, 300/18.

Нижня Соборна вулиця

Погуляйченко Іван Сергійович, 4000/240. Волкова Наталія
Григорівна і спадкоємці, Стоянова Пелагея Яківна, 200/12.
Суслова Анна Герасимівна, 1000/60. Співаков Василь
Андрійович, 500/30. Надененко Марія Петрівна, 900/54.
Михайловська Марія Павлівна, 600/36. Горбунова Уляна
Іванівна, 1000/60. Спадкоємці Лагодіна Іллі Івановича, 1000/60.

Власенко Порфирій Іванович, 1500/90. Коптєва Марія Олександрівна, 200/12 Тігель Анна Петрівна, 1000/60.

Список всіх власників, ремісників, що мусли сплатити промисловий податок. Цей список був складений 7 грудня 1906 р.

Соборна вулиця

Альтшулер Абрам Йосипович, 45 років, б. №4. Биховський Гірш Абрамович, 30 років, орендар в будинку Копилова, №2. Дубінкер Іожец Шмунлович, 40 років, орендар в будинку Копилова, №1. Кальчугина Єлизавета Григорівна, 35 років, орендар в будинку Попової, №2. Криворотченко Йосип Іванович, 38 років, орендар в будинку Гапченка. Подгаєвська Анна Мангрофановна, почесна громадянка, 27 років, орендар в будинку Сафронівської пустині (монастиря). Радзинський Олександр Сергійович, 73 роки, орендар в будинку Величко, №1. Свєпгашева Наталія Василівна, 37 років, орендар в будинку Кулішова, №20. Торчанський Лейба Мошкович, 32 роки, орендар в будинку Медведєва. Брати Шоломовичи Арон, 31 рік і Хонон 28 років Симоновичі, орендарі в будинку Копилова, №1. Шоломович Нохім-Борис Симонович, 30 років, орендар в будинку Тулукова. Цинберг Абрам Іоселевич, 46 років, орендар в будинку Кулішова, №20. Видменко Степан Миколайович, 26 років, орендар в будинку Курносова, №1. Генглер Єрнст Фрідріховіч Виртербергський, 62 роки, орендар в будинку Богатирьова. Склєров Савелій Іванович, 20 років, орендар в будинку Копилова, 31. Сапожников Лейзер Гершович, орендар в будинку Бочарова. Тихонков Митрофан Іванович, 64 роки, орендар в будинку Овчарова. Волович Едуард Войдехович, 37 років, орендар в будинку Кулішових, №5.

Воскресенська вулиця

Бирштейн Йосип Янкелевич, 50 років, орендар в будинку Левенко, №10. Плєшко Олена Олексіївна, 34 роки, орендар в

будинку Копилова, №4. Мамаєв Ідрис-Нини-огли, орендар в квартирі Хомовського, №13. Зеленський Тихон Михайлович, 50 років, орендар в будинку Кулішової, №7. Зеленська Анна Тихонівна, 18 років, орендар в будинку Кулішової, №7. Кобринський Іонзець Мардківич, 30 років, орендар в будинку Бенсона. Казацький Йосип Хаимович, орендар в будинку Сидорова, №4. Козлов Яків Прокопович, 40 роки, орендар в будинку Бера, №2. Лакстанова Злата Берковна, 45 років, орендар в будинку Терновцова, №9. Родзинський Олександр Сергійович, 73 роки, орендар в будинку Велитченка, №1. Фельдман Авдотья Олександрівна, 40 років, орендар в будинку Кутепових. Скіделло Григорій Мангвєсвигдович, 30 років, орендар в будинку Сафронова. Гудимов Аким Мойсєєвич, 35 років, орендар в будинку Бера №2.

Підготовка фахівців для торгівлі

Значна торгівля в місті і повіті вимагала великої кількості підготовлених для цієї справи людей. У відкритті комерційного училища були зацікавлені Лебединський і Охтирський повіти.

1 вересня 1913 р. було відкрите комерційне училище. Будинок училища розпочали будувати у 1911 р. на ділянці подарованій купцем П. Г. Черняєвим на розі вулиць Ковалівської і Берестовської (нині Пролетарська і Пушкінська). Існувало воно за щорічні 5% відрахування. Навчання хлопців і дівчат проводилося разом. Директором призначили В. М. Первухіна (випускник Харківського технологічного інституту). Курс навчання тривав 7 років. У 1917 р. училище мало 534 учні. На прохання Сумського купецького товариства обов'язки голови піклувальної ради училища почав виконувати П. І. Харитоненко. На відкритті були присутні: директор реального училища Дроб'язко, прокурор окружного суду П. М. Науменко, директор Сумської контори державного банку П. І. Патрик, директор кадетського корпусу А. М. Саранчов, П. І. Харитоненко і багато

інших. Цікаво подає газета тости, які були на адресу всіх присутніх. Таких тостів було багато і звичайно, після кожного пили, приходиться тільки дивуватися здоров'ю присутніх. Менше ніж через рік Павло Іванович Харитоненко помер.

У 1916 році, за пропозицією міської думи, комерційне училище стало середньотехнічним закладом.

У газеті „Сумський вісник” за 10 серпня 1916 р. є наступне оголошення (мова оригіналу):

**Сумское Коммерческое Училище
с полными правами,
Учрежденное Купеческим Обществом для совместного
обучения мальчиковъ и девочекъ.**

Симъ объявляет, что *приемные экзамены* въ приготовительный I, II, III, IV кл. назначены съ 16 по 20 августа. Окончившие начальное училище принимаются без экзамена в I кл., а окончившіе 2-х классное – во II кл., съ обязательствомъ сдать экзамень по французскому языку въ конце года. Плата с мальчиковъ въ приготовительномъ – 60 руб., I, II, III, IV – 80 руб., съ девочекъ – въ приготовительномъ – 40 руб., I, II, III, IV – 60 руб.

Кроме того въ первые 4 года вносится по 25 руб. на учебные пособия.

Въ виду ремонта начало занятій 1 сентября с. г.

Директор училища *В. Н. Первухин.*

Використана література

Газети: „Сумський вісник”, „Луч”, „Сумская жизнь”, „Сумской голос”.

Справи ДАСО, Ф.1, оп. 1, спр. 94, с. 27; Ф.1, оп. 1, спр. 67, с. 2, 3, 5, 6, 10; Ф.1, спр., 1, спр. 72, с. 24, 55, спр. 66, с. 72,72, спр. 77, с. 12, 71, 72, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 84, 88, 90.

Харківські календарі за різні роки.

Дореволюційні світлини і листівки м. Суми з приватних зібрань.

Зміст

Вступ.....	3
Торгівля в Україні.....	4
Сумські ярмарки і торгівля.....	6
Сумські купці станом на 1906 р.	15
Власники постійних дворів, буфетів, трактирів.....	17
Торгівля в місті на початку ХХ с.	19
Перелік підприємств міста на 1913 р.	24
Торгівля послугами.....	29
Торгівля газетами, книжками і видавничими послугами.....	30
Будівельні послуги.....	35
Торгівля в ресторанах, кафе, рейнських підвалах	36
Торгівля алкогольними напоями	39
Церковна торгівля.....	43
Торгівля засобами пересування.....	45
Торгівля квітами.....	49
Торгівля залізом, фарбою та будівельними матеріалами.....	50
Торгівля галантерейними товарами, костюмами, шляпами.....	55
Торгівля продовольчими товарами.....	64
Інші магазини.....	67
Торгові вулиці м. Суми.....	68
Підготовка фахівців торгівлі.....	75
Використана література.....	76

Науково-популярне видання

Історія торгівлі в м. Суми

Автор і упорядник Ленський Олексій Васильович

Верстка і дизайн: Ленського О. В.

Підписано до друку 30. 01. 2013 р.

Формат 90x60/16

Друк цифровий.

Гарнітура Times. Наклад 10 пр.

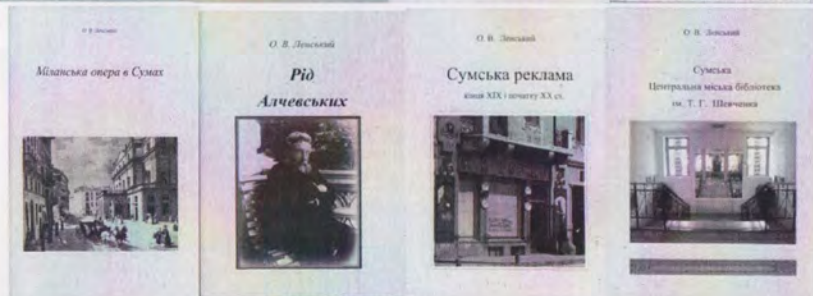
Власне видавництво Ленського О. В.

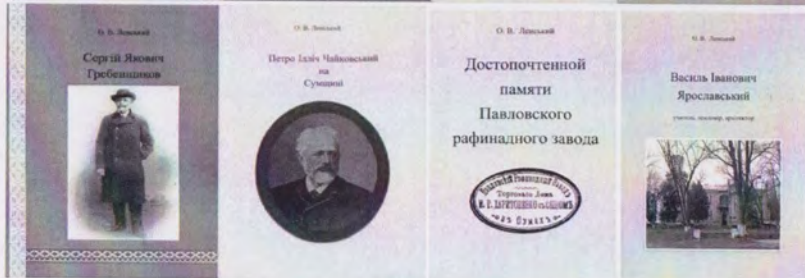
Л 33 Ленський О. В. Історія торгівлі в м. Суми – Суми: Власне видавництво Ленського О. В. 2013. 80 с., іл.

ББК 63.3(4Укр-4Сум)

Я – автор книжок: „Сумське реальне училище”, „Таке солодке слово „театр”, „Міланська опера в Сумах”, „Олександрівська гімназія”, „Історія розвитку знарядь праці, економіки, освіти, культури на Сумщині”, „Історія мистецтв Сумщини”, „ЗОШ № 21”, „Історія преси і журналістики”, „Садівництво Віктора Юліановича Перковича”, „Чехови і Линтварьови”, „Іван Григорович Ільченко і його газета „Сумський вісник”, „Люблю, друзя, ласкать глазами строений прошлых красоту”, „Не превращайте память нашу на свалку брошенных костей”, „Перша Сумська жіноча гімназія”, „Нестор Махно і повстанський рух на Сумщині”, „Едуард Лукич Кайданський”, „Сумський кадетський корпус”, „Історія Сумина”, „Прогулянка Соборною і Воскресенською”, „І. Ф. Вараксін”, „Рід Алчевських”, „Сумська

реклама”, „Сумська Центральна міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка”, „Сумське повітове земство”, „Сергій Якович Гребенщиків”, „Петро Ілліч Чайковський на Сумщині”, „Достопочтенной памяти Павловского рафинадного завода”, „Василь Іванович Ярославський”.

С. І. Васильківський „Чумацький Ромодановський шлях”. Початок 1890-х років. Ромодановський шлях пролягав між долинами річок Псла і Сейму

Ярмарок в Сумах

